

Estratègia de transversalització de gènere de la Direcció General de Participació Ciutadana

Informe global de resultats

28 octubre de 2019

SURT

 Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Exterior,
Relacions Institucionals i Transparència
**Direcció General
de Participació Ciutadana**

Coordinació del treball:

Direcció General de Participació Ciutadana
Generalitat de Catalunya

Autora:

Laura Parés Martin
Surt. Fundació de Dones

Amb la supervisió de:

Miriam Solá García
Surt. Fundació de Dones

Índex

1. Introducció.....	1
2. Transversalitat de gènere en els procediments de contractació pública.....	3
2.1 Canals i Instruments	3
2.2 Criteris de valoració i ponderació	7
2.3 Seguiment i avaluació	10
3. Processos participatius	11
3.1 Presentació de l'anàlisi i els resultats	11
3.1.1 Perfils participants	11
3.1.2 Dinamització i nivell de participació	15
3.1.3 Difusió i retorn.....	17
3.2 Recomanacions	18
3.2.1 Recomanacions en relació al disseny dels processos participatius	18
3.2.2 Recomanacions en relació a la redacció dels informes	25
3.2.3 Recomanacions en relació al qüestionari de satisfacció	26
4. Consell de Participació	28
4.1 Recomanacions per a la incorporació de la perspectiva de gènere en els consells.....	30
4.2 Recomanacions per a la revisió del qüestionari d'autodiagnosi.....	32
5. Accions de participació en normativa.....	34
6. Portal participa.gencat.cat.....	37
7. Llenguatge inclusiu i no sexista i estereotips	41
8. Bibliografia	43
9. Annexos	44

1. Introducció

A Catalunya, la **Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes**, Capítol III, Article 10, estableix que els poders públics han de promoure la transversalitat de gènere en totes les actuacions i polítiques. Així, l'Administració pública, per mitjà de llurs òrgans de contractació, ha de procurar incloure clàusules socials en les bases de la contractació pública amb la finalitat de promoure la igualtat de tracte i d'oportunitats de dones i homes.

Incorporar la transversalitat de gènere en totes les fases de la contractació pública, implica reconèixer les desigualtats estructurals que afecten les dones. En aquest sentit, és indispensable analitzar les principals desigualtats existents en el context d'intervenció en el qual s'espera desenvolupar el contracte públic, de la mateixa forma que s'analitzi des d'una perspectiva de gènere la població que es veurà implicada en l'execució contractual –tant de l'equip tècnic com de la ciutadania-.

Per una banda, **quan es fa menció al context en el qual s'impulsarà un procés, consell o altre instrument participatiu**, resulta adient reflexionar envers els eixos que, de forma estructural, poden estar dificultant el dret de les dones a accedir i participar en aquests.

Primerament, tenir en consideració les formes com la **divisió sexual del treball** perpetua les desigualtats de gènere existents en la nostra societat, permet entendre les diferències d'usos del temps i espais que les dones fan i que limiten l'accés i implicació d'aquestes als mecanismes o eines de participació ciutadana impulsats.

Així, si bé actualment les dones han accedit al mercat de treball això no ha comportat un repartiment de gènere equitatiu del treball domèstic i de les tasques de cures. Per aquest fet, dissenyar processos participatius sense tenir en compte les obligacions que el treball domèstic i de cura comporta per a les dones, reforça la reproducció d'una mirada androcèntrica en participació que perpetua i reproduïx les desigualtats existents.

Seguidament, contemplar la forma com els **models de socialització masculins i femenins** delimiten els valors, actituds i rols de gènere que les dones han de desenvolupar, pot resultar d'interès a l'hora de comprendre la participació diferencial que homes i dones fan en els processos participatius. En aquest sentit, disposar de referents que revalorin la participació ciutadana de les dones i fomentin la credibilitat política d'aquestes, pot contribuir a promoure la seva implicació en els processos participatius, així com legitimar les seves opinions i aportacions. Tanmateix, **l'ús d'un llenguatge inclusiu i no sexista i de tècniques de dinamització que evitin la jerarquitització i les relacions de poder** és clau per tal de promoure la igualtat d'oportunitat i tracte entre homes i dones en els processos de participació.

D'altra banda, **en relació amb l'anàlisi de les desigualtats existents en la població diana a la qual es dirigeixen els instruments i canals participatius**, és necessari tenir en consideració els següents elements:

- **La distribució, accés i control dels recursos és desigual entre homes i dones.** A causa de les desigualtats estructurals mencionades anteriorment, les dones gaudeixen d'un accés i control als recursos desigual als homes, situació que limita la participació d'aquestes en els diferents processos participatius

impulsats. Així, factors com el temps, la informació, els recursos econòmics, la formació, el transport, entre d'altres, són claus per comprendre la realitat social i participativa de les dones.

- **Els estereotips i rols de gènere presents en els contextos participatius dificulten l'erradicació de les desigualtats de gènere.** Dissenyar processos participatius des d'una visió androcèntrica dificulta la implicació i motivació de les dones a participar en aquests. Tanmateix, en el cas de les dones que finalment sí que hi participen, aquesta situació pot suposar l'emergència de noves formes d'invisibilització i poca valoració tant de la seva veu com de les tasques i rols desenvolupats.
- **La manca de perspectiva de gènere interseccional impedeix la participació diversa i plural.** Analitzar com el gènere, l'ètnia, la sexualitat, la classe social o l'origen sociocultural, entre d'altres, interaccionen i interfereixen en la participació ciutadana ha de ser un element central a contemplar en els instruments i canals participatius. Per tant, disposar d'una mirada de gènere interseccional és essencial, en tant que promou la pluralitat i diversitat en la participació ciutadana, afavorint així l'assoliment de la igualtat d'oportunitats i tracte de totes les dones.

La constatació d'aquesta realitat de desigualtat vers les dones en els espais, mecanismes i eines de participació ciutadana ha comportat la necessitat d'analitzar, reflexionar i replantejar aquestes per tal de cercar formes que contribueixin a la promoció de la igualtat d'oportunitats i tracte entre homes i dones.

Amb aquesta finalitat, l'informe que es presenta a continuació té l'objectiu d'oferir **estratègies que permetin reavaluar i redissenyar** els diferents canals i instruments emprats per la Direcció General de Participació Ciutadana per tal de fomentar una participació ciutadana amb perspectiva de gènere.

2. Transversalitat de gènere en els procediments de contractació pública

La revisió de diferents plecs de procediments de licitació per a la incorporació transversal de la perspectiva de gènere ha donat lloc a diverses propostes de millora, les quals es presenten a continuació.

Per tal de facilitar la concreció i rellevància d'aquestes, els resultats d'aquesta recerca estan dividits en tres subapartats vinculats entre si, els quals corresponen a: el disseny dels canals i instruments de participació ciutadana impulsats pels plecs revisats, els criteris de ponderació i valoració que els procediments de contractació pública estipulen i, finalment, els criteris de seguiment i avaluació concretats en aquests.

2.1 Canals i Instruments

L'ús de diferents canals de participació com són els debats presencials, les sessions autogestionades o els debats en línia ofereixen la possibilitat d'ampliar les vies de participació de les dones en qualsevol instrument participatiu.

Tot i això, disposar de diferents canals de participació no garanteix el compliment dels criteris de diversitat i inclusivitat en termes de gènere. Això és deu, entre d'altres factors, al paper que juguen diversos elements com són: la conciliació, les temàtiques tractades, la socialització o apropiació de l'espai participatiu, les tècniques de dinamització o l'accés i difusió de la informació, les quals limiten la participació de les dones i, en específic, de les dones racialitzades, dones amb diversitat funcional, dones trans, entre d'altres.

Per aquest motiu, quan es dissenya qualsevol instrument participatiu amb perspectiva de gènere, independentment del canal emprat, és necessari destinar especials esforços a reflexionar envers el marc de referència, les fases del procés i les metodologies que s'empraran per assolir els objectius establerts.

Si ens centrem en l'anàlisi dels **processos participatius**, un primer element que cal ser adaptat en funció de les finalitats, canal i perfil poblacional és **l'horari** en el qual s'estableixen aquests. Si bé en els diferents plecs revisats, l'horari de les sessions presencials s'ha estipulat en horari de tardes o dissabtes matí, facilitant així l'assistència d'aquelles persones que treballen en horari de matí, aquesta opció segueix deixant fora majoritàriament a les dones que assumeixen les exigències del treball domèstic i de cura.

Per tal de fer front a aquesta realitat, **es recomana l'impuls de sessions presencials duplicades**, sempre que sigui possible. D'aquesta manera, s'efectuaria una sessió participativa presencial en horari de matí i una altra en horari de tarda (tenint en compte les entrades i sortides escolars i les obertures dels serveis de cuidat per a persones en situació de dependència). Tanmateix, **acotar l'extensió i durada d'aquestes sessions pot ser favorable**, en tant que facilitaria la participació d'aquelles dones que han de fer front a altes exigències de treball remunerat i no remunerat.

D'altra banda, un altre element aconsellable a impulsar amb els contractes públics és el de **promoure la participació ciutadana infantil de forma paral·lela a les sessions que es duen a terme amb la resta de la ciutadania**. D'aquesta manera, no només es permetria propiciar una major participació de les dones que estan a càrrec d'aquesta infància i adolescència sinó que alhora s'estaria atorgant veu a persones que, en la seva condició de menors d'edat, no poden participar de les formes de democràcia representativa actuals.

Tanmateix, una bona participació ciutadana infantil i adolescent podria afavorir la legitimitat de les mesures preses i dotar d'eines, valors i motivacions per a futures implicacions i apropaments d'infants i joves en els àmbits de la política i la democràcia.

Molt vinculat amb l'aspecte anterior, un altre element a contemplar en el disseny dels processos participatius és **l'espai**. En gran part dels plecs revisats, els espais de participació presencials s'han ubicat en instal·lacions pròpies de la Generalitat de Catalunya que, malgrat que compleixen amb les condicions d'accessibilitat per a persones amb diversitat funcional, no sempre afavoreixen l'apropament d'aquelles dones que disposen de càrregues familiars i responsabilitats de cura.

Per aquest fet, es recomana impulsar **espais de participació plurals, els quals siguin escollits en funció de la realitat de la població i d'aquells perfils de dones que es vulgui involucrar en el procés**.

En aquest sentit, si es pretenen impulsar processos participatius presencials, una opció seria potenciar l'apropament a llocs quotidians on les dones ja es reuneixen habitualment: mercats, parcs i places, casals de joves, centres cívics, entre d'altres. En el cas que aquest apropament no sigui possible, i es decideixi escollir una ubicació diferent per a desenvolupar aquestes sessions presencials, alguns dels aspectes que es recomanen tenir en consideració, per tal de garantir la posada en marxa d'aquests, són:

- L'espai és accessible i compleix amb els criteris d'accessibilitat universal regulats per la *Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat*.
- L'espai es troba ben comunicat amb el centre de la vila o es pot arribar al mateix amb transport públic i privat i no requereix haver de passar per carrers o zones poc il·luminades, aïllades o conflictives.
- L'espai promou la participació de dones i altres persones amb càrregues familiars, oferint punts de cura o espais acomodats a la infància i adolescència (racó de joguines, sofàs o espais de descans, material plàstic per dibuixar o dur a terme les tasques escolars, entre d'altres).

Pel que fa a les **sessions autogestionades**, aquestes ofereixen un canal d'accés a grups de persones que habitualment no participarien de cap altra forma. Per aquest motiu, pot resultar profitós fer ús d'aquest canal per fomentar una major diversitat i inclusió de dones en els instruments de participació impulsats i, en concret, dels processos participatius.

Per tal de garantir que aquest benefici s'assoleix, es recomana que **el mapa d'actors inclogui aquesta varietat de perfils, tenint en compte aquells serveis o espais on ja es troben vinculades dones amb realitats diverses**: cercles de dones, moviments feministes, serveis d'inserció laboral, tallers, serveis del tercer sector que treballen amb dones en situació d'exclusió social, grups de dones migrades, entre d'altres.

Tanmateix, **s'aconsella que a les reunions de coordinació es facilitin materials de suport per a la correcta dinamització des d'una perspectiva de gènere interseccional.**

Per últim, en relació a la **participació en línia**, es recomana tenir en compte l'impacte de gènere que suposa la bretxa digital.

Així, un aspecte que resulta aconsellable és que els debats en línia es dinamitzin en distintes franges horàries, tenint en consideració **els horaris dels espais públics amb connexió a internet**. Aquest fet potenciaria la implicació de la xarxa de biblioteques, locutoris, centres cívics, entre d'altres, en l'apropament d'aquelles dones que per raons socioeconòmiques o culturals, no disposen de connexió privada en les seves llars. Tanmateix, **es recomana facilitar formes en les quals la participació en línia pugui ser guardada i recuperada en moments posteriors**, facilitant així que les persones amb càrregues familiars puguin participar en el ritme que requereixin.

En tercer lloc, un altre element a revisar en els processos participatius és **el nombre de participants i diversitat de perfils** als quals es vol accedir.

Per tal de promoure la pluralitat en els perfils, es recomana que **el mapa d'actors desenvolupat per la Generalitat de Catalunya s'adapti a les característiques socials, culturals i demogràfiques de cada territori, tenint present l'anàlisi de gènere de la població efectuat.**

En aquest sentit, elaborar el mapa d'actors amb el suport de persones o professionals amb coneixença del teixit social i associatiu de dones o feminista del territori pot facilitar l'accés a la participació d'aquelles dones que molt sovint queden excloses d'aquests processos: migrades o racialitzades, dones amb càrregues familiars, de classe baixa, persones LGBTI, infants i joves, entre d'altres.

D'altra banda, **propiciar la condició de paritat en els perfils dels participants resulta recomanable, en tant que contribueix a donar visibilitat a les dones en espais de poder i presa de decisions.**

Tot i això, aquesta paritat ha de ser també qualitativa. En aquest sentit, les tècniques de dinamització han d'evitar possibles dinàmiques de jerarquització, produïdes per la presència de persones amb major expertesa en participació o amb nivells culturals i/o educatius més elevats que d'altres. Així doncs, tenir en compte aquesta realitat contribuiria a garantir que les dones que s'impliquen en els diferents mecanismes de participació ciutadana tinguin la possibilitat d'expressar un discurs propi, el qual alhora sigui reconegut i escoltat.

En aquest sentit, resulta aconsellable que **els processos participatius dissenyin tècniques de dinamització que tinguin en compte els possibles conflictes de rol existents, l'afectació que els valors i constructes socials tenen en la forma de participació de les dones i la capacitat de detecció i actuació enfront de comentaris o verbalitzacions sexistes, masclistes i/o LGTBIfòbiques que puguin emergir en el marc dels processos participatius.**

Per exemple, tenint en compte que diversos estudis manifesten que les dones acostumen a participar menys en els processos participatius efectuats (inclús quan aquestes acudeixen als mateixos) per raons diverses com: sentir que no seran

escoltades i/o que no disposen d'informació valuosa que puguin aportar, una possible tècnica de dinamització que sigui conscient amb aquesta realitat i intenti abordar-la és:

-Distribuir del debat en diverses fases de participació, on totes les persones participants puguin participar i exposar una o diverses idees sobre el tema portat a deliberar.

Com s'exposarà en el capítol següent, aquesta temàtica a deliberar ha d'estar ben acotada i contextualitzada prèviament, incorporant la perspectiva de gènere en la diagnosi i interpel·lació d'agents claus.

En aquest sentit, el procés es podria dividir en 4 fases:

1) Prèvia o contextual: Una primera fase de benvinguda i pluja d'idees, on es presenti el tema de debat i cada participant pugui oferir una retroacció de les idees que l'han motiven a participar o dels aspectes que volen presentar.

En aquest sentit, es poden emprar diverses eines com ara: la roda de paraules, on s'estableix un temps d'intervenció limitat per a cada temàtica a tractar i en la qual no s'ofereix la possibilitat d'interrompre a les participants. La intenció d'això és que totes les persones puguin exposar les principals idees, sense veure's interrompudes, aclarint al seu torn possibles dubtes que puguin persistir sobre els límits del debat o el procés de participació iniciat.

2) Aprofundiment: Una segona fase d'aprofundiment, on s'abordin les idees anteriorment presentades. En aquesta fase es poden emprar tècniques de debat com:

-debat en petits grups, amb una moderació activa de les persones dinamitzadores per assegurar que tothom participa en igualtat de condicions;

-creació de grups no mixtos en algunes fases o temàtiques a tractar;

-estimulació d'espais diversos, més enllà del debat formal habitual, on es pugui participar amb retòriques distintes i on totes les aportacions siguin reconegudes, més enllà de les narratives objectives i raonades habituals.

3) Posada en comú: Rere el treball en grup, posada en comú de les diferents conclusions o idees elaborades. En aquesta fase, s'ha d'intentar equilibrar les aportacions presentades i reconduir possibles situacions on només els homes siguin els portaveus del grup. Per facilitar això, es poden utilitzar instruments plàstics com ara cartolines o post-its on totes les persones puguin escriure les seves principals idees i també els acords o debats que s'han generat durant el treball grupal (fase 2). D'aquesta manera, ens assegurarem que totes les aportacions són recollides i, també, que es disposa de la informació suficient que expliqui quines idees no s'han valorat i per què.

4) Conclusions: Última fase de tancament on, tant les persones dinamitzadores com les persones participants, recullen les principals conclusions. En aquesta fase, és rellevant tornar a exposar les idees que s'han valorat més adequades i els motius que han generat debat.

Tot i l'exemple presentat, cada grup és diferent i pot tenir necessitats diverses. Per aquest motiu, resulta necessari conèixer el perfil de participants que acudirà a cada sessió, amb la màxima antelació possible. Alhora, es recomana preveure les principals desigualtats que poden presentar-se en un context participatiu i dissenyar diferents estratègies que ens permetin abordar i reconduir aquestes un cop apareguin.

Per tal de garantir que aquesta recomanació es compleix, resulta adient establir mecanismes de selecció i avaluació en els plecs, que potencii la promoció d'aquells equips formats i experimentats en dinamització amb perspectiva de gènere.

Pel que fa al nombre de participants, aquest ha de garantir **la dinamització i moderació fluida i representativa**. En aquest aspecte és important remarcar que disposar d'un gruix de participants de més de 25-30 persones requereix el disseny de metodologies i instruments de facilitació que possibilitin que totes les persones puguin expressar-se i se sentin escoltades i que, per tant, valorin de forma favorable la seva participació. Així doncs, **es recomana cercar formes per garantir que tothom qui vulgui expressar-se pugui fer-ho i que les persones que tenen quelcom a dir marxin de la sessió amb la sensació d'haver estat escoltades**.

Tanmateix, resulta favorable dissenyar una **estratègia comunicativa** plural i diversa que contempli les diferències entre els agents a qui es vol dirigir i estableixi canals de comunicació específics i adaptats a les diferents realitats, facilitant així la difusió i accessibilitat de totes les dones i en especial d'aquelles en situacions de risc d'exclusió social, racialitzades, amb diversitat funcional, entre d'altres. En aquest sentit, seria recomanable que tant l'estratègia comunicativa com la totalitat de fases de la contractació pública faci ús d'un **llenguatge accessible, inclusiu i divers amb imatges no sexista ni androcèntriques**¹.

Finalment, s'aconsella incorporar eines que prevegin avaluar **l'impacte de gènere** que les metodologies emprades han generat en la realitat participativa de les dones. En aquest sentit, es considera que hi ha hagut un impacte de gènere positiu quan es detecta una disminució de les desigualtats de gènere existents en la participació ciutadana.

Per tant, donada la importància d'aquests factors per garantir una participació equitativa en termes de gènere però també pel que fa a la diversitat de perfils de dones, **és recomanable que tant l'empresa que s'encarrega d'executar l'objecte de contracte com el mateix equip tècnic responsable de la dinamització disposi d'una formació i/o experiència en participació ciutadana des d'una perspectiva de gènere i atenció a la diversitat**.

2.2 Criteris de valoració i ponderació

En els Plecs de Clàusules Administratives, més concretament en l'*Annex de l'Índex de Clàusules*, s'incorporen clàusules socials per a la contractació d'empreses que promoguin mesures per fer efectiva la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. Tot i l'àmplia existència d'aquestes clàusules socials, l'aplicació de les mateixes és irregular i va molt vinculada a l'objecte de contracte.

En aquesta línia, la majoria dels plecs revisats contempnen clàusules específiques per afavorir la conciliació de la vida personal i familiar de les persones treballadores adscrites a l'execució del contracte, però no sempre són de caràcter contractual ni estipulen, de forma clara, les penalitats a aplicar quan manca el seu correcte desenvolupament.

¹ Per veure les recomanacions concretes del disseny d'estratègies de comunicació inclusives des d'una perspectiva de gènere, consultar pàgina 19 d'aquest informe.

D'aquesta manera, fomentar la contractació pública d'empreses amb perspectiva de gènere requereix la incorporació de clàusules socials específiques que delimitin de forma precisa les condicions concretes que es volen promoure, estimulant noves formes per assolir la igualtat d'oportunitat i tracte entre homes i dones.

Per aquest motiu resulta recomanable que **tant el plec de clàusules tècniques com administratives incorporin, de forma clara i ben delimitada, les clàusules a implementar obligatòriament i les clàusules que gaudiran d'una ponderació extra si l'empresa contractada les impulsa i compleix.**

En aquest sentit, alguns exemples que es podrien tenir en consideració a l'hora d'elaborar els plecs de contractació pública són:

- Amb relació a la **promoció de la igualtat d'oportunitats entre homes i dones:**

<p>Clàusula d'obligació contractual</p>	<p>«En compliment amb el Reial Decret-Llei 6/2019, d'1 de març, de mesures urgents per garantir la igualtat de tracte i d'oportunitat entre dones i homes al treball i l'ocupació, és una condició especial d'execució l'obligació de l'empresa contractista de més de 50 treballadors/es presentar el Pla d'Igualtat de gènere aprovat tenint en compte el període de transició que estableix el present decret (i que allarga el compliment fins als 2022 per a les empreses més petites)»</p>
<p>Clàusula amb punts addicionals</p>	<p>«S'atorgaran xx punts a les empreses que, no estant obligades legalment, tenen elaborat i aplicat voluntàriament un pla d'igualtat efectiva de dones i homes o altres mesures per promoure la igualtat de gènere; és a dir, a aquelles empreses que no es trobin en cap de les situacions per a les quals la Llei del Parlament de Catalunya 17/2015, de 21 de juliol, obliga a tenir el referit pla o a les que hi estiguin obligades i en millorin les condicions.»</p>

- Amb relació a les **mesures per a la conciliació laboral responsable:**

<p>Clàusula d'obligació contractual</p>	<p>«Atès que els horaris de les sessions de dinamització poden ser en horaris diversos i per tal d'afavorir una major participació d'agents, és una condició especial d'execució l'obligació de l'empresa contractista d'aplicar mesures per tal de flexibilitzar l'horari laboral del personal, de forma que es pugui afavorir la conciliació de la vida personal, familiar i laboral. Per aquest fet, caldrà presentar un document acreditatiu que estipuli les mesures que s'han dissenyat i implementat per tal de millorar els reptes detectats en l'empresa respecte a possibles desigualtats de gènere existents.»</p>
<p>Clàusula amb punts addicionals</p>	<p>«S'atorgaran xx punts a les empreses que tinguin elaborades i apliquin voluntàriament mesures de conciliació de la vida familiar i laboral innovadores i que possibilitin el compliment de les condicions estipulades pel Real Decreto-ley 6/2019, de 1 de marzo de medidas urgentes para garantía de la igualdad de trato y de oportunidades</p>

entre mujeres y hombres en el empleo y la ocupación i la Llei Catalana 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes».

- Amb relació a les mesures **contra l'assetjament sexual, per raó de sexe, orientació sexual o identitat de gènere:**

Clàusula d'obligació contractual

«En compliment amb la Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes , és una condició especial d'execució l'obligació de l'empresa contractista de presentar un pla amb instruments que possibilitin prevenir i atendre qualsevol tipus d'assetjament en relació a les persones vinculades a l'execució del contracte, ja siguin professionals, ciutadania o qualsevol altre tipus d'agent implicat»

Clàusula amb punts addicionals

«S'atorgaran **xx** punts a les empreses que contemplin en el disseny i elaboració del pla el desenvolupament d'accions com: campanyes informatives que detallin què són les conductes d'assetjament sexual, per raó de sexe, orientació sexual o identitat de gènere; accions formatives de capacitació a professionals i/o designació del personal referent encarregat de donar seguiment i garantir l'execució de les mesures.»

- Amb relació a les **mesures de solvència tècnica:**

Clàusula d'obligació contractual

Respecte a l'equip tècnic:

«És una condició d'execució contractual l'existència de la paritat de gènere en els perfils i categories professionals de les empreses licitadores per tal de promoure el bon desenvolupament de qualsevol procés participatiu».

«És una condició d'execució contractual que l'equip tècnic subjecte al contracte públic acrediti formació i/o experiència en matèria d'igualtat d'oportunitat i tracte entre homes i dones».

Respecte a la metodologia:

«És una condició d'execució contractual l'elaboració d'una proposta tècnica de qualitat inclusiva i sensible a les necessitats i realitats de la ciutadania, des d'una perspectiva de gènere i atenció a la diversitat.»

Clàusula amb punts addicionals

Respecte a l'equip tècnic:

«S'atorgarà preferència a les empreses que presentin un major nombre de dones contractades i en especial de dones en càrrecs de responsabilitat o dones amb dificultat d'inserció laboral: dones trans, dones que han viscut o que es troben en situació de violència masclista, dones migrades o de minories ètniques o religioses, dones amb diversitat funcional, dones joves, entre d'altres».

Finalment, es considera necessari remarcar que cap dels plecs revisats inclou clàusules socials per a la promoció de la igualtat d'oportunitats i tracte des d'una perspectiva de la diversitat sexual i de gènere. Tanmateix, tampoc s'estipulen formes per garantir que,

durant l'exercici del contracte, es previnguin, atenguin i erradiquin formes d'agressions o discriminacions sexistes, masclistes, racistes, capacitistes i/o LGTBIfòbiques, ja sigui per part dels membres de l'equip de tècnic com de la ciutadania.

Per aquest fet es recomana valorar la **inclusió de clàusules especials d'execució que inclogui el disseny, presentació i desenvolupament d'un pla o protocol amb mesures concretes contra qualsevol forma d'agressió o discriminació, des d'una perspectiva de gènere i diversitat interseccional.**

2.3 Seguiment i avaluació

Finalment, un altre aspecte rellevant a analitzar quan es pretén aplicar la transversalitat de gènere en el disseny dels diferents plecs de contractació pública són les eines i estratègies de seguiment i avaluació disponibles.

En els diferents plecs revisats, les principals eines disponibles per a dur a terme aquesta funció són les penalitzacions que s'apliquen quan algunes de les clàusules socials i/o econòmiques no es compleixen, seguint amb el que el contracte estipula. En aquest sentit, **es podria valorar la possibilitat de sancionar o expulsar les empreses que incompleixin amb les clàusules de gènere incorporades.**

Tanmateix, en el cas de les empreses que comuniquin dubtes o impediments a l'hora d'incorporar les diferents clàusules, seria recomanable que **l'administració dissenyés mecanismes de suport i assessorament**, de la mateixa manera que estipulés els dies que es podria ampliar el termini de licitació, per tal de poder complir amb els nous requisits exigits.

Finalment, tenint en compte els possibles dubtes, conflictes o complicacions que poden sorgir durant el període d'execució del contracte, seria aconsellable que l'administració **establís canals periòdics per dur a terme reunions de coordinació i seguiment**, podent a l'hora establir comissions específiques que s'encarreguin de dur a terme dit seguiment des d'una perspectiva de gènere interseccional.

3. Processos participatius

Un cop analitzats els plecs de contractació pública, i amb la intenció de comprendre quin és l'estat actual de la participació ciutadana de les dones en els processos de participació, a continuació s'analitzen els materials i dades ofertes per la Direcció General de Participació Ciutadana (vegeu annex 1).

En aquest sentit, cal mencionar que **la informació revisada ha estat seleccionada mitjançant dues vies:**

- **El buidatge i sistematització de les dades que aporten els qüestionaris de satisfacció.** Aquests acostumen a realitzar-se en finalitzar les sessions presencials, si bé en algunes ocasions no s'han lliurat o s'han facilitat per via telemàtica, situacions que han comportat que el percentatge total de respostes fos inferior al nombre total de participants.
- **L'observació directa del procés participatiu Xarxa Òmnia.** Aquesta ha consistit a observar el disseny i implementació de la sessió presencial 4, ubicada a Martorell, Molins de Rei, Sant Vicenç dels Horts, Santa Coloma de Cervelló i Torrelles de Llobregat. Cal aclarir que aquest procés va ser dinamitzat en dos temps paral·lels, en el qual per un costat, es dinamitzava el procés amb les persones tècniques i, per altre costat, amb les persones usuàries. Aquest fet va permetre la concreció de propostes i l'adaptació del debat a les habilitats i eines que unes i altres tenen de forma diferencial.

Així doncs, el material revisat permet aproximar l'anàlisi a l'estat en el qual es troben els processos participatius des d'una perspectiva de gènere interseccional.

3.1 Presentació de l'anàlisi i els resultats

3.1.1 Perfils participants

Segons els últims informes elaborats, el nombre total de participants de l'any 2016-2017 supera al nombre total de participants de l'anterior període (2014-2015): 2326 participants – 542 participants respectivament.

Tot i això, en comparació amb el nivell de participació total de la població, el percentatge total ha disminuït de forma inversa a l'increment del nombre de participants, passant d'un 0,1% respecte al total de la població (l'any 2014-2015) a un 0,04% (l'any 2016-2017).

En aquest sentit, les dades presentades poden veure's motivades per dos factors:

Per un costat, el fet que en el període 2016-2017, Catalunya va augmentar la seva població total, passant de 7.429.324 habitants en el període 2014-15 a 7.448.332 habitants en el període 2016-2017². Si bé no és un augment massa significatiu, aquest pot haver jugat un paper a tenir en compte en la variació presentada.

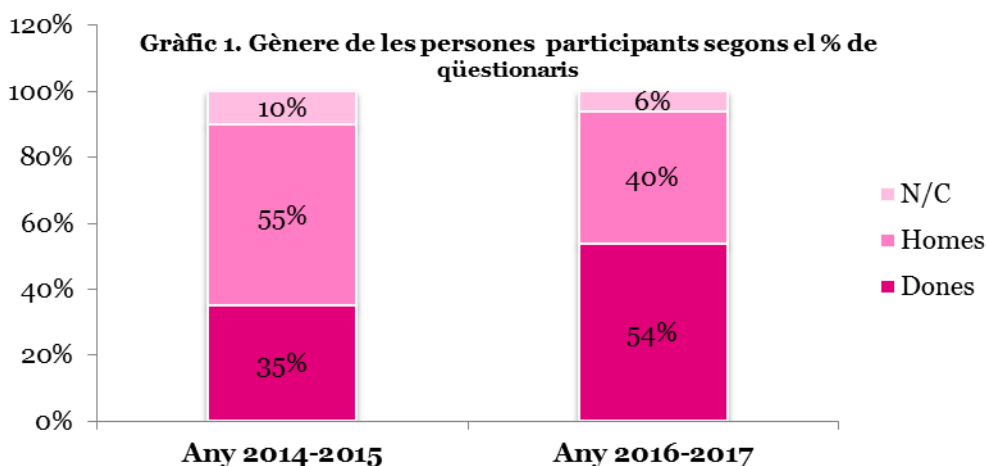
D'altre costat, el fet que el percentatge d'extensió es calculi agafant com a referència a les persones majors de 18 anys que com a mínim han participat

² Mitjana elaborada a partir de dades extretes d'Idescat. Per a més informació consultar a: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10328&col=1&lang=es>

en un procés participatiu, pot estar sent el principal causant d'aquesta diferència entre l'augment de participants i la disminució de l'extensió. Això implicaria que l'augment en relació amb el nombre de participants total no correspon a un augment de persones que sense haver-se implicat anteriorment es vinculen a processos participatius, sinó d'un augment de persones que, ja vinculades a la participació, hi participen en més d'un procés participatiu.

Aquesta situació mostra un dels grans problemes als quals fa front els processos participatius: **l'escassa extensió**.

Si focalitzem l'atenció en la participació de les dones, trobem que **el percentatge de dones que participen en els diferents processos participatius durant el període 2016-2017 ha incrementat respecte a l'any anterior 2014-2015** (vegeu Gràfic 1³).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de *l'Informe dels processos participatius a la Generalitat de Catalunya (memòria i avaluació)*, pels períodes 2014-2015 i 2016-2017.

Pel que fa al procés participatiu avaluat (Xarxa Òmnia), aquest concorda amb les dades presentades, en tant que el nombre de dones que hi participen en el procés és major que el nombre d'homes: *6 dones i 4 homes en les persones usuàries i 6 dones i 3 homes en les persones tècniques*.

Tot i això, aquesta major participació de dones ha de ser analitzada tenint en compte diversos factors: per un costat, quan focalitzem l'atenció en la **temàtica** dels processos participatius, els últims informes revisats (període 2014-2015 i 2016-2017) apunten al fet que les dones segueixen participant en major mesura en aquells processos de participació les temàtiques dels quals fan referència a àmbits on l'ocupació ha estat tradicionalment feminitzada (vegeu taula 1). Aquesta realitat concorda amb el procés participatiu observat, la temàtica del qual és comunitària i social.

Així doncs, un factor explicatiu de l'augment de participació de dones detectat en el període 2016-2017, es pot atribuir a l'increment de processos participatius amb temàtiques considerades tradicionalment com feminitzades.

³ El present informe fa ús del concepte gènere, per tal de definir la identitat de les persones participants en els diferents processos participatius. Tot i això, als qüestionaris de satisfacció i informes elaborats i facilitats per la Generalitat es fa ús de la categoria "sexe".

		2014-2015		2016-2017	
Temàtica	Nom del procés participatiu	Dones	Homes	Dones	Homes
Feminitzada	2017-Equipaments Cívics <i>*2017-Ara és demà</i>				
	2016-Xarxa urgències				
	2016-P. Ciutadania i migracions	71	51	796	425
	2016- III Congrés Assoc. I Volunta.				
	2016- Reforma horària				
	2015-TPS penitenciàries Diag.				
Masculinitzada	<i>*2017-Starlight PN Aigües</i>				
	2017- PN A. Física i Esport				
	2017-IV Pla poble gitano CAT				
	<i>*2017- PE. Edu i Voluntariat</i>				
	2015-P.aigua (mesures)	81	185	148	285
	2015-P. 3r sector ambiental				
	<i>*2014- PU Memorial dem.</i>				
	2014- P.aigua (diag.) <i>*2014- Llei canvi climàtic</i>				
Total segons el gènere		151	236	944	710
Total general		387		1654	

Taula 1. Nombre de participants segons el gènere, el període i la temàtica del procés participatiu. Font: Elaboració pròpia a partir de les dades dels qüestionaris de satisfacció dels processos participatius aportades per la Direcció General de Participació Ciutadana. Els qüestionaris no corresponen amb el total de participació final. S'han marcat en cursiva i amb * els processos respostos per menys d'un 80%. No s'inclouen les respostes N/C.

D'altre costat, **el perfil de dones** que participen en els processos participatius no resulta representatiu de la realitat plural de la societat.

Com manifesta l'informe dels *Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2016-2017*, el perfil de dones que participen habitualment en els diferents processos correspon a: *“una dona nascuda a Catalunya, d'entre 35 i 54 anys, que treballa en el sector serveis, concretament a l'Administració pública, amb estudis universitaris, i que és membre d'algun tipus d'associació i viu a l'àmbit territorial metropolitana” (2017: 38).*

Concretant aquest perfil en el cas Òmnia observat, les dones que hi participen en aquest són:

- *Amb relació al perfil d'usuàries:* dones de més de 50 anys, nascudes a Espanya, les quals es troben aturades, cobrant una pensió o jubilades.
- *Amb relació al perfil tècnic:* dones d'entre 30-50 anys aproximadament, amb nacionalitat espanyola, que treballen en el sector de serveis, en una àrea pròxima al municipi on es dinamitza el procés, i amb un perfil educatiu universitari.

D'aquesta manera, si bé és cert que el perfil ha sofert un canvi pel que fa al gènere de les participants, aquest segueix representant un conjunt de població molt reduït en termes d'interseccionalitat.

Per tal de comprendre aquesta realitat, si ens centrem en les persones tècniques, la presència més gran d'aquestes es pot veure motivada pel fet que, com afirmen Karamessini i Rubery (2014), l'Administració Pública és un dels sectors feminitzats amb majors mesures de protecció respecte a la conciliació de la vida laboral i familiar, element que pot haver facilitat la participació de les dones vinculades a aquesta. Tanmateix, el fet que es convoquin a persones de forma directa per part de l'administració pública, i que aquestes puguin participar durant la seva jornada laboral, facilita la seva implicació.

Pel que fa a les dones usuàries, en l'observació del procés Òmnia es va detectar que la participació es veia relegada a aquelles persones la residència habitual de les quals estava a prop de la zona on es dinamitzava el procés, que no tenien obligacions laborals/formatives i, a més, que se sentien molt vinculades a l'espai i/o centre cívic on es dinamitzava el punt Òmnia.

Així doncs, si el que es vol és atreure un perfil de dones plural que garanteixi el compliment dels criteris d'inclusivitat i diversitat, dos dels elements claus que calen ser revisats són: **l'horari i l'espai**.

Primerament, si focalitzem l'atenció en **l'espai** on es dinamitza el cas Òmnia, veiem que el fet que aquest estigués ubicat al mateix centre cívic on es troba el punt Òmnia va facilitar la implicació de les persones usuàries habituals. Tot i això, donat que el procés participatiu es va veure centralitzat a Molins de Rei, aquest fet va comportar que les persones usuàries i/o residents dels municipis contigus no se sentissin tan incitades a participar o no poguessin compaginar-ho amb tanta facilitat; malgrat l'existència d'una bona infraestructura de transport públic.

D'aquesta manera, anticipar-se a les limitacions existents i promoure mesures que ajudin a pal·liar les mateixes resulta clau per a una major participació ciutadana, en termes d'interseccionalitat.

Seguidament, un altre factor que cal vincular a l'espai és **l'horari**. En el cas observat, aquest va ser realitzat al matí, en un horari lectiu i/o laboral ajustat a les entrades i sortides escolars. Aquest fet, vinculat a la manca de recursos que permetessin la conciliació laboral i de cura, va comportar l'exclusió d'aquelles dones amb obligacions familiars i/o laborals. Així doncs, promoure mesures que atenguin a aquesta qüestió resulta imprescindible.

Finalment, abans de passar a l'anàlisi de la dinamització, resulta rellevant destinar un espai a comprendre el motiu pel qual els resultats dels qüestionaris de satisfacció semblen no concordar amb l'anàlisi presentada fins al moment.

En aquest sentit, els gràfics dels processos participatius mostren com un 25,88% de les dones participants estan molt satisfetes amb l'horari dels processos participatius, seguit d'un 48,84% que responen estar bastant satisfetes.

Si bé la satisfacció total és alta, aquesta no es presenta segregada pel perfil de les persones participants, element que dificulta la concreció dels resultats; invisibilitzant les dificultats a les quals fan front les persones participants o la ciutadania en general.

Així doncs, conèixer el perfil concret de les persones participants resulta essencial en tant que permet avaluar la satisfacció d'aquestes de forma més precisa, tenint en compte les particularitats de cada grup o procés participatiu dinamitzat.

El mateix ocorre si ens centrem a analitzar la importància de la temàtica atorgada als processos, on el 60% de les dones estan molt satisfetes amb aquests, si bé desconeixem la vinculació que aquesta satisfacció podria tenir amb elements com: la procedència, el nivell educatiu o l'àmbit de treball de les participants.

Donat que els qüestionaris de satisfacció dissenyats ja recullen informació al respecte, seria aconsellable que aquestes dades fossin creuades amb la variable "gènere", ja que això donaria informació més acurada sobre la realitat de les participants; introduint millores al respecte que augmentin la satisfacció del màxim nombre de persones, contemplant les realitats diverses i plurals.

Tanmateix, **seria recomanable destinar esforços en contrastar la percepció de les persones participants amb la de la població en general**. D'aquesta manera es podria vetllar per evitar que els dissenys dels espais de participació es vegin condicionats per la informació parcial que suposa el perfil esbiaixat de dones participants.

3.1.2 Dinamització i nivell de participació

En un segon lloc, conèixer la forma com es dinamitzen els processos participatius resulta clau per tal de poder fer transversal la perspectiva de gènere.

Amb la intenció d'avaluar aquest element, a continuació es presenten els resultats del procés Òmnia analitzat, del qual es revisen aspectes com ara: el funcionament o les actituds, rols i tipus d'intervencions presentades.

Primerament, pel que fa al **funcionament del debat**, la dinamització d'aquest en dos espais separats va permetre adaptar la participació a les habilitats i coneixements de les persones participants, evitant a priori possibles dinàmiques de poder basades en l'expertesa o nivell educatiu.

Tot i això, el material que guiava les preguntes de debat no va ser adaptat de forma adequada a les necessitats de les persones participants. En aquest sentit, les persones usuàries manifestaven no comprendre les preguntes –tant pels usos de tecnicismes com, en algunes ocasions, per les dificultats de comprensió del català- i, alhora, reconeixien no poder llegir el material a causa de la mida de la lletra. Així doncs, conèixer el perfil de participants amb anterioritat hauria permès adaptar de forma més concreta els diferents materials.

En segon lloc, pel que fa a les **actituds i intervencions** que les persones participants mostren, trobem que encara persisteixen lògiques de gènere que condicionen la participació d'homes i dones en condicions d'igualtat, com veurem més endavant. Per aquest motiu, resulta recomanable que l'equip dinamitzador de l'espai disposi d'eines i recursos suficients per a saber identificar i abordar aquestes situacions.

Focalitzant l'atenció en el procés Òmnia, alguns dels exemples que corroboren aquesta afirmació són:

Per un costat, en l'espai de participació per a persones usuàries es va poder detectar com la coneixença i sentiment d'amistat que existia entre totes les persones participants facilitava l'escolta activa de les diferents aportacions.

Tot i això, quan les dones participaven, aquestes feien aportacions de caràcter més emocional, centrades a explicar les seves vivències personals, les quals no sempre tenien relació directa amb el procés participatiu dinamitzat. Tanmateix, aquestes eren més prudentes a l'hora d'intervenir i sol·licitaven disculpes en major mesura quan creien que les seves intervencions no s'ajustaven a les finalitats del procés.

Alhora, aquest element es va veure agreujat per la confusió existent entorn als límits del debat i la funció específica que complia el Punt Òmnia. Aquest fet podria haver estat motivat per la manca d'accés a la documentació específica del procés o d'espais previs destinats a esclarir i preparar aquest. Aquesta realitat va comportar que les persones dinamitzadores haguessin de destinar més temps a reconduir el debat, en deteniment d'afavorir majors acords o espais de deliberació.

Pel que fa als homes, però, aquests acostumaven a realitzar intervencions de caràcter propositiu, mostrant-se més segurs en les aportacions fetes i demanant de forma més insistent el reconeixement de les seves idees.

Cal esclarir però, que les propostes fetes entre les persones usuàries variaven segons l'edat de les persones participants i la fluïdesa i comprensió de la llengua catalana.

D'altre costat, en el procés participatiu focalitzat en les persones tècniques, les intervencions propositives eren més freqüents tant en homes com en dones, si bé els torns de paraula eren majorment acaparats pels homes.

Aquest fet és destacable en tant que, a diferència de les dones, cap d'aquests va adoptar una postura passiva o menys participativa. En aquest sentit, la manca d'eines de dinamització que permetessin el treball en grup previ o per parelles va dificultar la

reconducció d'aquesta realitat i, per tant, la participació de totes les persones en igualtat de condicions.

Pel que fa a les actituds durant el debat, els homes acostumaven a posar major èmfasi en els acords i protagonitzaven la major part de les interrupcions, tornant a proposar idees que ja s'havien presentat amb anterioritat. Tot i això, la dinamitzadora adoptava mesures per tal de reconèixer totes les aportacions i sol·licitar que fossin les persones promotores de cada idea les que desenvolupessin la mateixa abans de concretar-la.

Finalment, en relació als **rols de les persones dinamitzadores**, és destacable la forma com es reproduïen els rols de gènere existents en la nostra societat. En aquest sentit, les dones s'encarregaven d'oferir i omplir els gots d'aigua, mantenint la cura de l'espai, mentre els homes centralitzaven els esforços en resoldre les dificultats informàtiques existents. Tot i això, a l'hora de presentar el projecte i els resultats finals treballats, es va comptar amb la presentació per parelles compostes per un home i una dona.

Concloent, si recuperem els resultats dels qüestionaris de satisfacció generats durant el període 2016-2017, en general els gràfics mostren que un 47,07% de les dones manifesten estar molt satisfetes amb la dinamització realitzada, per sobre del 41,02% dels homes. De la mateixa manera, un 46,59% de les dones manifesten estar molt satisfetes amb el nivell de participació, per sobre del 38,71% dels homes.

Tot i això, com en l'apartat anterior, caldria conèixer de forma més concreta els motius que poden estar condicionant aquesta percepció de satisfacció, no només per raó de gènere, sinó nivell educatiu, ocupació, lloc de procedència, entre d'altres.

3.1.3 Difusió i retorn

Finalment, seguint amb l'avaluació de la difusió realitzada, l'informe del període 2016-2017 mostra que la majoria de les persones que han participat en els diferents processos participatius dinamitzats manifestaven haver accedit a aquests mitjançant la seva entitat, l'ajuntament o el portal d'internet. **Aquests tres canals corresponen el 80% de les vies emprades per accedir als processos participatius**, element que apunta a un accés diferencial a la informació que no gaudeix la totalitat de la ciutadania.

Si tenim en compte que les persones que estan **associades a una entitat** corresponen a menys del 40% de la població total, el biaix que perpetua la difusió de la informació centrada en aquest canal resulta evident.

Tanmateix, el fet que **internet** es converteixi en el tercer mitjà de difusió més emprat per facilitar l'accés de les persones als processos participatius, dificulta l'accés d'aquelles dones que, per motius de la **bretxa digital**, no accedeixen en igualtat de condicions ni fan el mateix ús de les noves tecnologies.

En aquest sentit, el procés Òmnia és un exemple d'aquesta dificultat, en tant que les dones participants de la tercera mostraven més dificultats de participació, tant per la manca de coneixença de les fases que configuraven el procés participatiu com de la comprensió dels continguts que la sessió on participaven abordava.

Si a tot això li afegim el fet que un 27,53% de les dones que participaven en els processos participatius del període 2016-2017 exposen la poca o gens de satisfacció amb els mitjans i canals de difusió existents (convertint-se en un dels indicadors amb menys valoració del qüestionari) **resulta recomanable destinar especials esforços en millorar l'eficiència d'aquest element.**

Així es podria valorar **aprofundir en la millora dels canals ja existents** mentre alhora s'estableixen **noves xarxes** amb entitats, serveis i recursos que disposin d'accés i capacitat d'acompanyament a grups de dones amb majors dificultats per participar, com ara: entitats d'acollida i suport a persones migrades, moviments feministes, serveis específics d'inserció laboral per a dones en situació de risc d'exclusió laboral, xarxes de dones amb diversitat funcional, entre d'altres.

D'altra banda, si ens centrem a analitzar els aspectes vinculats al **retorn de resultats**, podem constatar com aquesta manca de canals diversos i plurals allunya a la població en general de la participació ciutadana.

En aquest sentit, en el procés Òmnia s'observa com, si bé es destina un espai a explicar la forma com els resultats de la sessió seran publicats, les persones que hi participen i, en específic les persones usuàries, es mostren poc vinculats o incentivats a fer-ho. Això es deu al fet que, tal com afirmen algunes de les dones participants, en finalitzar el procés se senten cansades per la durada d'aquest, no comprenen la forma com s'explica la informació i, alhora, no consideren disposar de capacitats per donar continuïtat a la seva participació.

Així doncs, si les persones no comprenen els mecanismes existents per incidir en els resultats i aquests no s'adapten a les seves habilitats i coneixements existents, probablement el procés participatiu tornarà a allunyar-se de la realitat diversa i plural, deixant fora a les persones que, inclús havent participat del procés, no compleixen un perfil participatiu concret.

3.2 Recomanacions

Tenint en consideració els punts forts i febles detectats, a continuació es presenten i amplien algunes recomanacions que pretenen millorar els processos participatius des d'una perspectiva de gènere interseccional.

3.2.1 Recomanacions en relació al disseny dels processos participatius

Fase de disseny

Poder accedir a una població plural i diversa requereix que el disseny del procés participatiu compti amb l'elaboració d'un mapa d'actors exhaustiu, que vagi més enllà de les associacions o entitats tradicionalment vinculades als processos participatius impulsats.

L'existència d'un biaix respecte al perfil de persones participants fa pensar en la necessitat de revisar els criteris que s'empren per guiar i elaborar el mapa d'actors final.

En clau de gènere, alguns dels elements que es poden valorar per fer més inclusiva i plural la participació ciutadana són:

- **Elaborar un mapa d'actors que focalitzi l'atenció en promoure la diversitat de participants i veus existents per sobre dels criteris de representativitat:**

Tenint en compte que la voluntat d'un procés participatiu rau a enriquir qualsevol norma o decisió que es porti a debat, focalitzar l'atenció en fer accessible la participació d'aquelles entitats o grups de persones afectades més representatives pot conduir a la selecció parcial dels agents claus a interpel·lar. En aquest sentit, **es recomana reflexionar envers quines són les veus que s'acostumen a escoltar i de quina manera es poden enriquir les aportacions dels debats.**

Una forma de promoure un mapa d'actors més ampli i plural podria correspondre a detectar aquelles associacions o grups de dones existents en el territori que tenen influència en la realitat que es pretén portar a debat i/o que disposen d'accés a un perfil de dones diferent de l'habitual.

Tanmateix, s'aconsella **tenir una actitud proactiva a l'hora de dur a terme dita cerca**, en tant que aquestes entitats poden no estar regulades i variar segons la realitat concreta i canviant a la qual fan front. Per aquest fet, podria resultar profitós fer ús de tècniques de recerca diverses, com ara: l'accés a informants claus, la cerca mitjançant portals webs i xarxes socials o la consulta a entitats que puguin haver generat vincle amb altres entitats més petites o informals.

Un cop detectades aquestes entitats, organitzacions o grups de dones, s'aconsella establir mecanismes per donar suport i seguiment a aquestes en la difusió de la informació i captació de participants.

- **Evitar la perpetuació dels rols de gènere en la selecció d'agents claus:**

La principal participació de les dones en aquells àmbits o temàtiques tradicionalment feminitzades posa en risc l'erradicació dels rols de gènere existents en la societat. Per tal d'evitar que el mapa d'actors dissenyat s'impregni d'aquesta realitat, resulta recomanable que **es destinin esforços en promoure la participació global de les dones en els diferents processos participatius impulsats.**

Per fer-ho, una de les preguntes que pot resultar adient de plantejar-se quan es dissenya el mapa d'actors és:

- *En quin sentit les dones poden aportar una visió diferent de la problemàtica i possibles solucions detectades?*

Aquesta pregunta optimitzaria la referent a: **Quina opinió tenen les dones entorn dels problemes que les afecten de forma directa*, permetent canviar de paradigma per tal de vincular en major mesura a aquelles entitats i/o associacions feministes que treballen amb i per les dones, sense ser necessari que la temàtica del procés participatiu faci referència explícita a qüestions de gènere i/o igualtat.

- **Cercar formes per fer accessible els processos participatius a la ciutadania global:**

La mera manifestació de l'obertura d'un procés participatiu a la totalitat de la ciutadania no garanteix la participació universal en termes d'igualtat d'oportunitats.

En aquest sentit, promoure la participació de les dones menys vinculades als processos participatius resulta clau per a fomentar la participació diversa i plural.

En relació a aquesta qüestió, són diversos els comentaris inclosos en els qüestionaris d'avaluació que manifesten trobar-se amb diversos reptes que dificulten la seva participació:

- Falta de documents adaptats que facilitin la comprensió de la temàtica que es porta a debat així com dels conceptes tècnics claus vinculats.
- Manca d'un lliurament previ de la documentació que esclareixi el contingut i metodologia dels processos participatius, allargant així el temps necessari destinat a explicar i esclarir la informació referent a la temàtica dels processos de participació, en deteniment dels espais de debat.
- Falta d'acompanyament durant la fase prèvia i d'execució dels processos de participació.

Per superar les presents mancances, es recomana que **el disseny del mapa d'actors vagi estretament vinculat al disseny d'estratègies comunicatives i de difusió. Així es facilitaria l'accés de la informació a la totalitat de la població i, més concretament de les dones**, tenint en compte les diferències existents en termes d'interseccionalitat: gènere, orientació sexual, ètnia, classe social, edat, nivell educatiu, capacitats, entre d'altres.

Per poder assolir aquest repte, s'aconsella redissenyar els canals emprats fins a l'actualitat, per tal d'adaptar el llenguatge que s'empra en la redacció dels objectius i finalitats dels processos participatius impulsats. Entre altres elements, algunes de les recomanacions a considerar per dur a terme aquesta acció són:

- ❖ Publicar amb suficient temps la documentació necessària per seguir el debat, adaptant aquesta a la comprensió plural de la societat.
- ❖ Repartir tríptics en els espais o entitats claus, els quals recullin la informació més rellevant referent al procés participatiu, de forma breu, concisa i visual.
- ❖ Concretar les temàtiques que es porten a debat, promovent que aquestes no se centrin en una mera recollida d'informació sinó que possibilitin un procés de debat concret i pràctic.
- ❖ Evitar tecnicismes i redaccions extenses o copioses.
- ❖ Explicitar les formes en què la participació ciutadana milloraria els processos deliberatius.
- ❖ Explicitar les eines que es posaran a l'abast per fer accessible el procés participatiu a les dones, reconeixent el valor afegit que comporta la seva participació.
- ❖ Manifestar la concreció que el compromís existent en facilitar la conciliació laboral i familiar cobra en cada procés participatiu particular, intentant lidiar amb la doble càrrega que les dones es veuen obligades a afrontar.

Fase d'execució

Un cop el mapa d'actors i l'estratègia de comunicació faciliten la identificació i accés a un conjunt ampli i divers d'agents, la forma com es dissenyi i dinamitzi el procés participatiu jugarà un paper clau en la lluita per la igualtat d'oportunitats i tracte de totes les persones participants implicades.

D'aquesta manera, dos elements que es recomanen considerar a l'hora de dinamitzar un procés participatiu amb perspectiva de gènere són:

- **Dissenyar mecanismes i formes eficaces per garantir que les dones participants puguin obrir-se al debat de forma lliure.** En aquest sentit, es pot incloure des de la valoració de dissenyar espais participatius no mixtos fins a la divisió dels processos participatius en distintes sessions de debat, les quals estiguin segregades tenint en consideració el nivell d'expertesa de les persones participants, tant en relació amb la temàtica consultada com en la participació prèvia a altres processos participatius.
- **Establir sessions participatives presencials en un horari i espai dissenyats en clau de gènere.** Si bé és cert que l'escassetat de recursos dificulta la possibilitat de cobrir les obligacions de cura de les dones que es pretenen atraure a les sessions de debat, tres accions que es poden valorar desenvolupar a curt termini són:
 - ❖ Concretar sessions participatives en espais públics destinats al cuidat de la infància, adolescència, gent gran i altres persones en situació de dependència: ludoteques, biblioteques, casals de joves, centres cívics, entre d'altres.
 - ❖ Establir sessions de debat acotades en el temps i que tinguin en compte els horaris escolars i laborals.
 - ❖ Impulsar processos participats per a infants i joves, que sigui paral·leles a les sessions de debat realitzades. En aquest sentit seria necessari revisar les tècniques i materials de dinamització, per tal d'adaptar-les a la realitat de la infància i adolescència participant, segons el nivell de comprensió d'aquesta.

Tanmateix, per evitar que les distintes formes de dinamització dels processos generin sensació de manca d'aprofundiment i/o escassa participació, **es recomana guiar les sessions presencials de tal manera que es garanteixi que els temes que es porten a debat siguin assumibles en el temps destinat.** En aquest sentit, la bona qualitat de la informació prèvia oferta i la concreció dels temes a debat seran claus per assolir els objectius plantejats.

Per fer-ho, es recomana **apostar per la facilitació de metodologies de dinamització que permetin interpel·lar i sistematitzar les aportacions de totes les persones participants en el debat, mentre es concreten i aprofundeixen solucions o propostes pràctiques concretes** emergides en les sessions de debat i recolzades i compartides de forma majoritària per les persones participants.

Tanmateix, conèixer les particularitats i els dilemes que cada temàtica de debat es pot veure immersa, pot ser essencial per tal de reduir aportacions sustentades en estigmes, estereotips i/o informació no veraç i discriminatòria.

Fase d'avaluació o retorn

Per últim, amb la finalitat de garantir que les persones finalitzin els espais participatius amb la sensació que les seves aportacions han estat preses en consideració i que, per

tant, generen un impacte real, determinar la manera com s'avaluaran els resultats i es retornarà la informació sistematitzada resulta clau.

D'aquesta manera, **es recomana que cada procés participatiu disposi d'un informe final de resultats**, el qual fos enviat pel mateix canal d'inscripció de les persones participants (i mai fent ús únicament del portal digital). En aquest informe, seria rellevant que es contemplessin almenys els objectius i les aportacions generades en el debat. Tanmateix, es podria incloure una valoració, en clau de gènere, dels resultats assolits i de la forma com s'espera que aquestes propostes generin un impacte en la realitat concreta a la qual fa referència cada procés participatiu.

Tanmateix, seria recomanable establir una comissió de seguiment que permeti fer accessible el retorn a la totalitat de la població, inclús quan aquesta no ha format part del procés participatiu particular.

Per tal de concloure, i recollint algunes les aportacions claus exposades fins al moment, a continuació s'ofereix una síntesi de preguntes que podrien ser d'interès durant la fase de disseny i implementació dels processos participatius, seguint amb els elements mencionats en aquest capítol:

Elements a revisar	Preguntes per a la reflexió durant el disseny dels processos participatius
<p>HORARI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Quin perfil de participants interessa atreure en major mesura, per fer més diversos i inclusivament els processos participatius? - S'han valorat i tingut en compte els diferents obstacles de dones i homes a la participació? - Com s'està tenint en compte la realitat laboral actual (flexibilitat, horaris asocials, inestabilitat horària) i les diferents necessitats de cures en el disseny dels processos participatius? - Com s'està fomentat l'accessibilitat de la població menys vinculada als processos participatius promoguts? - S'han identificat els rols de gènere influents (treball productiu/reproductiu, usos dels temps, de l'espai, etc.)? ...
<p>ESPAI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - A quina població específica es vol aconseguir ser accessible amb els espais de participació impulsats? - Els espais de participació dissenyats compleixen amb els criteris d'accessibilitat universal? - Els espais de participació dissenyats són accessibles amb transport públic? - Es podrien designar espais de participació quotidians i propers a la ciutadania? - Es disposen d'eines i competències per desenvolupar participació infantil i adolescent? - S'han mobilitzat els recursos existents (guarderies, ludoteques, etc.) al territori per garantir una xarxa de suport al procés participatiu? ...
<p>NOMBRE I PERFIL</p>	<ul style="list-style-type: none"> - El mapa d'actors dissenyat possibilita accedir a una tipologia de dones amb un perfil divers en termes d'edat, classe, origen, religió, diversitat funcional, sexualitat, etc? - S'han valorat i tingut en compte les limitacions específiques de dones i homes en l'accés i control als recursos? - El nombre de participants afavoreix la fluïdesa i l'equitat en els processos participatius? - Han participat de manera representativa dones i homes dels col·lectius implicats en l'anàlisi dels problemes? - Existeix una homogeneïtat externa del grup de participació amb la societat i una heterogeneïtat interna entre el propi grup de participants? - S'han analitzat les necessitats pràctiques i estratègiques de dones i homes? ...

<p>METODOLOGIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - S'ha dissenyant una metodologia flexible i dinàmica que s'adapti a les realitats canviants dels i les participants? - Es contemplen eines de dinamització eficaces per donar valor i reconeixement a totes les aportacions? - S'han inclòs mesures específiques per visibilitzar les aportacions de les dones en la participació? - Les persones responsables i executores del projecte posseeixen els coneixements suficients sobre la perspectiva de gènere i les seves implicacions? - Es contemplen eines de dinamització eficaces per reconduir les diferents sessions en cas que apareguin actituds sexistes, masclistes, LGTBIfòbiques, racistes, classistes o capacitistes? - L'estratègia comunicativa dissenyada s'adapta als diferents perfils de les persones participants? - S'ha seleccionat un canal o suport de difusió que arribi a homes i dones de perfils diversos per igual? Es detecten algunes limitacions? <p>...</p>
<p>RETORN</p>	<ul style="list-style-type: none"> - S'ha creat una comissió de seguiment per tal de fer accessibles els resultats del procés participatiu dinamitzat? - Es genera un informe de resultats final que aporti informació clara sobre els acords generats i les formes com aquests s'incorporaran a la política pública?

3.2.2 Recomanacions en relació a la redacció dels informes

Tal com s'apuntava en l'apartat anterior, la redacció dels informes finals de retorn i/o avaluació dels processos participatius esdevé una eina indispensable per millorar les relacions de confiança entre la ciutadania i les administracions públiques.

Per aquest fet, a continuació es destina un espai específic per analitzar en clau de gènere les memòries d'avaluació emeses de forma bianual per la Direcció General de Participació Ciutadana, des de l'any 2014 fins al 2017.

En aquest sentit, un dels punts forts que es detecta en aquestes és **la segregació de les dades per gènere**⁴. D'aquesta manera, els resultats presentats en les memòries possibiliten comprendre la participació que homes i dones fan dels processos participatius impulsats en relació a la població existent. Tot i això, la resta d'indicadors contemplats en el qüestionari no es troben creuats pel gènere de les persones participants, malgrat sí es disposa de la informació recollida a les bases dades, element que dificulta comprendre la realitat concreta de cada variable.

Per aquest motiu, resulta aconsellable que els resultats oferts en l'informe explotin les dades ja recollides i analitzin cada variable creuada no només pel gènere de les persones sinó també per **altres indicadors com poden ser: la procedència, l'edat, l'ocupació o el nivell d'estudis, entre d'altres**. D'aquesta forma l'anàlisi que s'efectuï es veurà enriquit pels indicadors que la motiven i/o condicionen, podent-se contrastar amb la literatura i, si es cau, complementant-ho amb les recomanacions i bones pràctiques existents que permetin millorar les febleses o desigualtats detectades.

Un altre aspecte rellevant que pot condicionar la confiança dels i les participants amb els processos participatius impulsats és **l'accés als agents claus implicats**.

Com ja s'ha abordat amb anterioritat, la forma com es detecten i interpel·len els diferents agents claus pot condicionar la manera en què la població i, en concret les dones, se senten representades i, per tant, veuen legitimats els resultats i acords elaborats i publicats. D'aquesta manera, **destinar un espai de l'informe a abordar la forma emprada per a detectar i interpel·lar els diferents agents claus** pot ser recomanable en tant que milloraria la transparència de l'informe i permetria esclarir el context concret en què s'ha dut a terme el debat dels resultats publicats.

Tanmateix, per tal de fer accessible la informació a la totalitat de la població, s'aconsella diversificar els canals de difusió, més enllà dels habituals (entitats, ajuntament i internet), podent-se emprar d'altres formes de difusió com ara: panells informatius i butlletins difosos en paper pels punts més freqüentats de les ciutats, ús d'anuncis a la ràdio o altres mitjans de comunicació, entre d'altres.

En aquest sentit, cal tenir en compte l'impacte de gènere que la bretxa digital té en l'accés de les dones a la informació, element que comporta que les xarxes socials o els portals web esdevinguin un canal de difusió complementari però mai únic.

Tanmateix, seria recomanable procurar, en la mesura del possible, **que els informes es trobin traduïts com a mínim al castellà**, per tal d'arribar a la població nacional i estrangera que faci ús habitual d'aquesta llengua i desconegui el català.

⁴ Els informes analitzats fan ús de la categoria sexe per presentar la informació segregada per gènere. Entenent que la construcció de les categories *home* i *dona* corresponen a la identitat de gènere de les persones i no al sexe biològic assignat al néixer, en aquest informe es farà ús del concepte de **gènere**. En aquest sentit, es recomana revisar el qüestionari de satisfacció vigent (veure apartat 3.2.3).

Finalment, **l'ús d'un llenguatge inclusiu, no sexista i accessible a la totalitat de la població serà clau** per a la realització del proper informe elaborat en clau de gènere i diversitat.

3.2.3 Recomanacions en relació al qüestionari de satisfacció

Pel que fa al qüestionari de satisfacció, aquest s'ha convertit en una eina eficient per tal d'avaluar el funcionament dels processos participatius impulsats i la satisfacció de les persones participants al voltant de diversos eixos claus. Tot i això, la forma com els qüestionaris es dissenyen i el moment i espai en el qual es presenten pot comportar dificultats en clau de gènere que s'aconsellen tenir en consideració, per tal d'optimitzar la concreció i enriquiment dels resultats extrets.

Primerament, en relació al **sistema sexe-gènere**, el qüestionari analitzat mostra l'intent de trencar amb el binarisme de gènere home-dona, afegint una tercera possibilitat de resposta que fa referència a *No binari*.

Aquest element es considera positiu en tant que permet fer més inclusives les respostes extretes i no obliga a les persones a identificar-se amb un dels dos gèneres anteriorment mencionats. Tot i això, el qüestionari segueix preguntant pel sexe de les persones, posicionant-se en una perspectiva essencialista errònia que dificulta recollir el gènere sentit de les persones participants.

Per aquest fet, s'aconsella **la modificació de la pregunta per tal que faci menció al gènere de les persones participants**, la qual pot ser redactada de la següent manera:

- En relació a la vostra identitat de gènere, vostè es considera?

Deixar espai en blanc perquè la persona manifesti l'opció que correspongui o mantenir Home, Dona i No binari, amb opció oberta de resposta en no binari, per introduir la que considerin adient.

Amb la incorporació d'aquesta qüestió es podria detectar altres desigualtats de gènere presents en els processos de participació ciutadania, que podrien estar perpetuant formes d'invisibilitat i exclusió de persones LGTBI.

En segon lloc, **un altre punt fort** detectat en el qüestionari és **la incorporació del treball domèstic no remunerat com una situació laboral**, en tant que permet reconèixer les obligacions domèstiques i de cures com a forma de treball.

Tot i això, seria recomanable que el llistat d'activitats que es desenvolupa en la pregunta 6, incorporés l'activitat vinculada a la llar, que dóna lloc a l'ocupació de personal domèstic i de cures, la qual podria ser redactada seguint el format d'Idescat⁵:

- *“Activitats de les llars que donen ocupació a personal domèstic; activitats de les llars que produeixen béns i serveis per a ús propi”*

En tercer lloc, disposar d'informació relativa a la procedència de les persones, permet determinar les formes en què la participació esdevé diversa i plural en termes d'interculturalitat. Si bé el qüestionari d'avaluació dels processos de participació

⁵ Per a consultar la font, vegeu: <https://www.idescat.cat/Classif/Classif?TC=5&V0=1&V1=87&V2=1> Data de consulta: setembre de 2019.

incorpora com a quarta pregunta una qüestió referent al lloc de naixement de les persones, les opcions de resposta d'aquest qüestionari són molt genèriques i dificulten la diagnosi exhaustiva. En aquest sentit, es recomana reformar aquesta pregunta de la següent forma:

- *Lloc de naixement:*
 - o *Països de renda alta (*Considerem països de renda alta: Països d'Europa comunitària, Noruega, Islandia, Suïssa, Estats Units, Canada, Japó, Nova Zelanda i Israel.*
 - o *Països de renda baixa (*Considerem països de renda baixa la resta de països)*

La modificació d'aquesta pregunta contribuirà a la detecció de desigualtats que puguin estar motivades per raó d'origen o procedència, analitzant la realitat plural de la participació ciutadana més enllà de la perspectiva eurocèntrica.

En quart lloc, per tal de focalitzar l'atenció en els aspectes que tradicionalment han contribuït a dificultar la participació de les dones en els processos participatius, algunes preguntes a incorporar en relació a l'execució de les sessions participatives podrien ser:

- *Consideres que les activitats i dinàmiques permetien garantir la participació d'homes i de dones?*

i/o

- *Creus que s'han inclòs mesures específiques per donar visibilitat a les aportacions de les dones en el procés de participació?*

Tanmateix, **en relació a la preparació de la sessió**, es podria afegir una qüestió que analitzi la manera que s'ha incorporat la perspectiva de gènere en les fases prèvies a la dinamització dels processos participatius, com ara:

- *En la teva opinió, creus que el diagnòstic sobre la realitat tractada ha tingut en compte específicament la perspectiva de gènere?*

A més, per tal de comprendre **els motius que apropen a les persones a participar en els diferents processos participatius impulsats**, una opció a valorar podria ser la d'incorporar una pregunta específica que fes referència a l'interès d'aquestes de participar en el procés participatiu particular, podent-se comprendre així els principals factors que afavoreixen la vinculació de les dones als processos participatius:

- *Marqui el motiu principal pel qual ha decidit participar en aquest procés participatiu:*

(incorporar llista de motius que s'intueixen poden estar promovent la participació ciutadana)

Finalment, tenint en consideració que segons l'últim informe d'avaluació i memòria dels processos participatius de l'any 2016-2017 el nombre de qüestionaris respostos no arribava al 69% del total de participants, **s'aconsella destinar esforços per impulsar la resposta d'aquests, prioritzant repartir aquests in-situ i supervisant i interpel·lant a les persones participants per tal de garantir la màxima resposta.**

4. Consell de Participació

Com es presentava en el cas dels processos participatius, l'anàlisi del consell de participació ha estat realitzada mitjançant la revisió de diversos materials presentats per la Direcció General de Participació Ciutadana (vegeu annex 2) i l'observació directa del **Consell de Direcció i del Consell de Salut de la Regió Sanitària de Barcelona**.

En aquest sentit, dos dels aspectes en què es focalitza l'atenció de l'informe són: la forma i la funció d'aquests.

Per una banda, tal com apunta el *Protocol de funcionament intern dels consells de participació ciutadana de la Generalitat*, la **forma** com s'organitzen els consells determina l'estructura dels mateixos i la cultura organitzativa generada, no només en relació amb les funcions desenvolupades sinó també de les persones participants que en formen part.

Seguint aquesta línia, el Protocol anteriorment citat manifesta que un dels principals reptes que els consells afronten és la forta presència de l'Administració pública. Aquesta situació es deu al fet que, originàriament, els consells han estat configurats com a òrgans col·legiats els quals, per regulació jurídica, havien d'oferir una resposta única mitjançant votació o consens, limitant així la capacitat de participació deliberativa.

Tanmateix, un segon element que el Protocol menciona és l'existència d'una forta sectorialització i sobrecàrrega d'algunes entitats que, inclús quan no mostren interès o coneixements en el tema a participar, es veuen obligades a acudir als consells establerts. Aquesta realitat, vinculada a l'existent diversificació i proliferació de consells participatius a Catalunya, sense formes clares de coordinació, i la composició rígida d'aquests, comporta la poca presència de diversitat social i la manca d'eines per a facilitar la dinamització diversa i plural.

En aquest sentit, durant l'observació dels Consells tant de Direcció com de Salut de la Regió Sanitària de Barcelona, es constata la realitat presentada, no només en relació amb la forta presència de persones provinents de l'Administració pública sinó també de la conformació d'aquests consells en òrgans predominantment assessors o informatius. Aquest fet es tradueix a una prioritització dels continguts vinculats a la presentació de resultats i/o diagnosi de les accions realitzades i l'exposició pública dels acords o les línies estratègiques a impulsar, en deteniment de la deliberació o debat d'aspectes concrets vinculats a la política pública de salut.

D'altra banda, pel que fa a les **funcions** que els consells de participació desenvolupen, aquestes es veuen influenciades per la forma i organització anteriorment mencionada, element que genera certes dificultats a atendre des de la perspectiva de gènere i diversitat.

Primerament, reduir la participació deliberativa a espais d'informació o justificació de les accions dutes a terme en el marc de la política pública dificulta que els consells desenvolupats presentin debats plurals i inclusius.

Fins a l'actualitat, aquesta realitat ha comportat que les qüestions formals, de garantir l'aprovació de les resolucions (representativitat, persones amb dret a votar, majories, etc.), cobressin major pes que les necessitats de protegir i garantir les condicions de

qualitat dels debats deliberatius, la diversitat i el rendiment de comptes sobre l'impacte de les decisions en les polítiques públiques.

Aquest fet es veu reflectit en la manera com els consells de participació observats s'estructuren i es dinamitzen, centralitzant els esforços a presentar les memòries anuals dels serveis, mentre els agents de la societat civil convocats manifesten les seves contrarietats, queixes i demandes en relació amb el sistema de salut impulsat.

En segon lloc, les dinàmiques de debat presentades dificulten una exposició de les opinions generals de les persones participants. En aquest sentit, els temps i estructura dels consells organitzats al voltant de la presentació de la memòria dels serveis de salut, limita la deliberació de temàtiques concretes que puguin ser rellevants per a l'avaluació o revisió de la política pública de salut presentada.

Aquest context vinculat a la menor representativitat de les dones en els espais de presa de decisió i visibilitat comporta doncs que la participació d'aquestes dins els consells es vegi reduïda i generi grans dificultats per a l'administració, quan es procuren dissenyar fórmules per a revertir aquesta realitat.

Un element que reflecteix aquesta situació és la tipologia d'intervencions i actituds presentades per les dones, les quals reproduïxen els rols de gènere tradicionals inclús quan aquestes són majoria en els consells observats.

Així, de les 8 dones que varen participar en el Consell de Direcció, només una ocupava el lloc de gerència, en comparació als 5 homes que varen participar, d'entre els quals 2 ocupaven llocs de gerència i un de secretari dels dos consells. En aquest sentit, també destacar que d'entre les 8 dones, una desenvolupava les funcions de passar llista d'assistència i donar suport a la presentació de les diapositives, la qual no tenia veu en el debat.

Pel que fa al Consell de Salut de Barcelona la realitat és similar. De les 7 dones assistents, cap d'aquestes ocupava lloc de presidència, gerència o secretaria, malgrat superar en nombre als homes participants (4 en total).

Tanmateix, si bé els homes eren menys en ambdós consells, qualitativament cap d'aquests va adoptar una postura participativa passiva, acaparant així en major mesura el temps de paraula, en deteniment de les dones, on sobretot amb relació al consell regional, adoptaven una postura més d'escolta activa i informativa però en menor mesura propositiva.

En aquest sentit, revisar la composició paritària dels consells a escala horitzontal i vertical pot ser una estratègia de superació d'aquesta realitat, si bé també es recomana pensar fórmules perquè els debats impulsats puguin ser dinamitzats en igualtat de condicions.

Finalment, altres elements que condicionen la pluralitat i diversitat participativa dels consells observats són:

-L'escàs marge de temps amb el que es convoca el consell, limitant així la possibilitat de conciliació de les persones, tant pel que fa a l'àmbit laboral i de coordinació interna com en l'àmbit familiar o de cures. Cal especificar però, que la majoria de persones que participaven en el consell eren persones majors de 50 anys, fet que podria veure's explicat per aquestes mancances en la conciliació i la rigidesa en la composició.

-Dificultat per demostrar la legitimitat democràtica de les persones representants de la societat civil, facilitant la reproducció de lògiques de defensa dels propis interessos per sobre de la defensa dels veritables interessos socials.

-Ambient de tensió i hostilitat entre les diferents persones participants, que dificulten el debat lliure i obert.

-Forta vinculació dels consells als canvis polítics existents, que limita la continuïtat de les funcions de participació d'aquests. En aquest sentit, durant el treball de camp es va poder recollir queixes entre els agents de la societat civil, sobre la poca freqüència de convocatòria dels consells i el sentiment de poc profit i impacte sobre aquests.

-Ús del llenguatge sexista i no inclusiu, tant en les exposicions del debat com en el material presentat. Així doncs, quan es presentava la diagnosi del sistema de salut a Barcelona, no s'analitzava aquesta amb perspectiva de gènere interseccional.

-Inexistent presència de persones expertes en l'àmbit de la salut, que tinguin formació/expertesa en gènere i diversitat. El fet que es destini la sessió del consell a informar sobre els reptes i avenços dels diferents sistemes de salut dificulta que es puguin abordar temàtiques concretes vinculades a la ciutadania. Al seu torn, aquesta falta de deliberació en aspectes concrets impedeix la convocatòria i assistència de persones expertes o altres agents que puguin enriquir la diagnosi presentada i oferir una visió més plural de la realitat detectada, des d'una perspectiva de gènere interseccional.

Llevades les dificultats que es detecten a l'hora de promoure una participació diversa i plural, alguns dels punts forts que els consells de participació mostren i que podrien ser optimitzats des de la perspectiva de gènere són:

- ❖ Que els objectius dels consells de participació ja inclouen la voluntat de fomentar la diversitat social i el pluralisme en la deliberació.
- ❖ Que les figures de vocalia, secretaria i grups de treball poden ser espais des dels quals garantir l'assoliment de l'objectiu anterior, sent especialment valuós que la vocalia inclogui com a funció pròpia la promoció de la igualtat entre homes i dones.

4.1 Recomanacions per a la incorporació de la perspectiva de gènere en els consells

Per tal de promoure que els anteriors objectius siguin assolits i, tenint en compte les dificultats estructurals i organitzatives que els consells de participació mostren, dos dels àmbits que s'ofereixen recomanacions a considerar en clau de gènere, són:

➤ L'estructura dels consells:

Amb la intenció d'abordar el biaix en el perfil de participants, no només pel que fa al gènere sinó també en termes d'interseccionalitat, es recomana actuar en el possible origen de les discriminacions, garantint que tant l'administració com les empreses i sectors que hi participen compleixin amb les clàusules de gènere estipulades.

Tanmateix, s'aconsella revisar les formes com els consells s'organitzen, en tant que una estructura molt jeràrquica pot dificultar l'accés de les dones als càrrecs o figures de

responsabilitat i poder, esdevenint una segregació vertical que dificulti la visibilitat i reconeixement de les dones i que perpetuï els rols de gènere tradicionals.

D'aquesta manera, és recomanable fomentar que els diferents càrrecs que estructurin els consells de participació gaudeixin d'una paritat entre homes i dones i una representativitat en relació amb l'heterogeneïtat de la població.

Per fer-ho, caldrien **cercar formes en què els protocols que regulen els consells incloguin mecanisme per a fomentar la diversitat en la participació**, no només establint espais de participació ciutadana (com esdevé en els casos que s'obra a debat els continguts dels consells mitjançant el portal participa.gencat.cat) sinó eines de revisió i avaluació de l'estructura interna dels consells i la presència diversa de participants en clau de gènere.

En aquest sentit, es valora favorable la concreció del *Protocol de funcionament intern dels consells de participació ciutadana de la Generalitat*, en tant que aquest ja compta amb eines eficaces per reformar els consells, tant en qüestions de forma com de funcions impulsades, si bé ara cal destinar esforços en incloure la perspectiva de gènere de forma transversal.

➤ **Les funcions del consell:**

Per tal de potenciar la finalitat participativa dels consells creats fins a l'actualitat, s'aconsella reordenar l'espai d'aquests, tant en relació a la temporalitat com en les eines de dinamització emprades.

En aquest sentit, revisar els terminis de convocatòria dels consells pot ser clau per a planificar la participació dels mateixos i evitar que la durada d'aquests sigui massa extensa. Aquests terminis però, requeriran una previsió anticipada dels continguts i aspectes de debat a presentar, per tal de poder fer una convocatòria més adequada a la realitat i necessitats de la ciutadania global.

Així doncs, resulta recomanable que els consells cerquin eines de dinamització i detecció dels eixos de debat plurals, que parteixin de la mateixa diagnosi i vivència de la ciutadania.

Alhora, disposar d'una previsió dels continguts que s'abordaran, no només potencia una convocatòria d'agents claus més representativa i concreta, sinó que alhora permet apostar per l'apropament d'aquelles entitats o organitzacions de dones i/o feministes que aportin una mirada més àmplia de la realitat presentada.

➤ **El paper de la societat civil**

Centrant l'atenció en les persones participants que conformen la societat civil, i amb la intenció de millorar la representativitat de les dones dins dels consells de participació, algunes recomanacions que es poden tenir en consideració són:

- Flexibilitzar l'entrada de grup de dones o xarxes feministes que treballen amb i per a dones, en la qualitat d'expertes, per molt que aquestes no estiguin regulades o vinculades a les institucions de forma formal.
- Garantir la diversitat, fomentant que les persones amb diversitat de perfils puguin aportar les seves opinions i concepcions, més enllà de les que es vinculen amb l'administració o els sectors tradicionals.

- Impulsar mapes d'actors i metodologies de dinamització dels consells que incloguin la perspectiva de gènere.
- Desdoblar les sessions de debat dels consells en diferents temps, per tal de fomentar que les dones menys vinculades a aquests o amb menor tendència a la participació se sentin lliures de poder aportar les seves concepcions. Posteriorment aquestes idees poden ser traslladades als debats impulsats pels consells de forma habitual.

4.2 Recomanacions per a la revisió del qüestionari d'autodiagnosi

A continuació s'ofereixen diverses recomanacions de gènere que podrien ser valorades d'incorporar en el qüestionari d'autodiagnosi, segons les seccions en el qual es divideix el document, per tal de garantir la transversalitat de gènere en aquest:

1) Amb relació a les preguntes sobre el context:

Es recomana introduir una pregunta que faci menció a l'anàlisi de la realitat que es porta a deliberar des d'una perspectiva de gènere. Així, la pregunta podria ser formulada de la següent manera:

- *L'anàlisi de la política pública que es porta a deliberació incorpora la perspectiva de gènere, de manera que es reflecteixi el possible impacte desigual d'aquesta per a homes i dones?*

Tanmateix, es recomana introduir una pregunta referent a si l'espai deliberatiu es coordina amb altres espais de participació, incloent-hi aquells informals o sense regulació jurídica, i més concretament, els espais feministes i de dones:

- *El funcionament de l'espai està coordinat amb altres espais de participació informals o no regulats jurídicament, d'entre els que constin moviments feministes, espais de dones i altres espais feminitzats?*

2) Amb relació a les preguntes sobre la composició

Es recomana modificar la pregunta sobre la composició dels CP, per tal d'especificar que la diversitat d'aquesta ha d'incloure el gènere, l'ètnia, l'edat, la sexualitat, entre altres eixos de discriminació:

- *(Pregunta 6) La composició del CP reflecteix la diversitat sociodemogràfica de la ciutadania de Catalunya **en termes de gènere, procedència, edat, nivell d'estudis, entre d'altres.***

3) Amb relació a les preguntes sobre l'agenda

Es recomana que l'apartat d'agenda del qüestionari introdueixi formes per analitzar les mesures de conciliació laboral i familiar existents. En aquest sentit, la pregunta podria ser formulada de la següent manera:

- *La temporalització i calendari de treball incorporen mesures de conciliació que facilitin la participació de les persones i, en concret, de les dones amb obligacions domèstiques i de cura?*

4) Amb relació a les preguntes sobre el funcionament

Es recomana que l'apartat de funcionament tingui en compte les dificultats que les dones afronten en el moment de participar en debats presencials, tal com es reflecteix en el capítol anterior. Així doncs, es podrien revisar les preguntes 14 i 26 del qüestionari per tal d'incloure la perspectiva de gènere en aquestes:

- *(Pregunta 14) Existeixen normes i límits de debat clars amb perspectiva de gènere i coneguts per totes les persones participants?*
- *(Pregunta 26) La dinàmica de treball present a les reunions està orientada a generar debat i contrastar la diversitat d'opinions existent, de manera que s'asseguri que totes les persones i, en especial, les dones puguin participar en igualtat de condicions i tracte.*

Es recomana incorporar una pregunta que possibiliti valorar les possibles desigualtats en relació a la igual participació de les dones en els diferents càrrecs que componen els consells:

- *Hi ha igualtat d'accés en la composició dels diferents càrrecs dels CP, des d'una perspectiva de gènere interseccional?*

5) Amb relació a les preguntes sobre els resultats:

Es recomana incorporar una pregunta específica sobre l'impacte de gènere que les diferents sessions de debat afavoreixen. En aquest sentit, la pregunta podria ser:

- *Els resultats del debat mesuren l'impacte de gènere que aquests podrien generar en les decisions públiques a les quals es volen incidir?*

6) Amb relació a les preguntes sobre el retorn:

Es recomana incorporar la perspectiva de gènere en els informes de retorn, per tal que les persones participants puguin conèixer la forma com aquesta s'incorpora i incideix en els consells de participació. D'aquesta manera es donaria visibilitat a les mesures adoptades per tal de reduir les desigualtats de gènere existents.

En aquest sentit, la pregunta podria ser formulada de la següent manera:

- *Hi ha un retorn a les persones participants dels acords i aportacions realitzades, segregant la informació per gènere?*
i,
- *Els informes de retorn reflecteixen les formes com els consells de participació aborden les desigualtats de gènere existents?*

Finalment, de forma genèrica es recomana que la totalitat del qüestionari sigui revisat per tal que incorpori un llenguatge inclusiu i no sexista.

En aquest sentit, el masculí genèric emprat en aquest document podria ser substituït per formes inclusives com:

- *Totes les persones que en són membres o Totes les persones participants, en deteniment de *Tots els membres o tots els participants.*

5. Accions de participació en normativa

La participació en normativa és un instrument que possibilita la participació de la ciutadania en l'elaboració d'una norma, durant dos moments concrets: en consultes públiques i en esborranys de norma.

Per tal d'analitzar amb perspectiva de gènere aquest instrument, en aquest apartat s'han revisat 2 consultes i 2 esborranys de norma (vegeu annex 3). Tanmateix, la informació recollida al portal web participa.gencat.cat ha estat contrastada amb *l'Informe sobre la participació ciutadana a través de les consultes prèvies a les iniciatives normatives del Govern* (any 2017).

És necessari especificar que, durant la revisió del portal web, la participació en normativa detectada ha estat molt escassa, havent-hi **un nombre elevat de participacions en norma que no disposaven de cap aportació**. D'aquesta manera, les dades existents no permeten desenvolupar una anàlisi exhaustiva amb perspectiva de gènere, motiu que ha comportat que les recomanacions que en aquest apartat s'ofereixen siguin preliminars i tinguin la intenció de promoure una major participació a curt termini, i de forma genèrica, si bé en un futur seria recomanable tornar a revisar les mateixes amb perspectiva de gènere.

Seguint *l'Informe sobre la participació ciutadana a través de les consultes prèvies a les iniciatives normatives del Govern*, els criteris de qualitat que es recomanen tenir en consideració en el moment d'analitzar la participació en normativa són:

Criteris de qualitat per a processos de participació en normativa	
Sobre què	<ul style="list-style-type: none"> - La temàtica del procés és rellevant per a la ciutadania. - La ciutadania té accés a la informació. - El contingut del procés és clar i entenedor. - El procés de participació no es tanca a una alternativa de norma delimitada prèviament.
Qui	<ul style="list-style-type: none"> - S'ha delimitat de forma clara els continguts que es volen preguntar i els agents claus a qui es vol arribar. - S'insta a participar a les persones o organitzacions identificades com agents claus.
Quan	<ul style="list-style-type: none"> - El contingut del procés participatiu en norma es publica amb temps. - Els processos participatius estan planificats a priori de la seva publicació en el portal web. - Els processos participatius en normativa donen temps suficient a la ciutadana per tal de respondre a les qüestions que es pregunten (d'entre 15 dies i dos mesos).

Primerament, fent referència al “què” dels processos en normativa, **un punt fort detectat** en l’anàlisi del portal web participa.gencat.cat **és l’ús d’aquest canal com a espai clau per a promoure la participació ciutadana en tots els processos de creació de norma** que afectin o puguin ser d’interès per a la població en general.

Tot i això, tenint en compte l’escassa incidència i ús d’aquest espai per part de la ciutadania, **es recomana que els processos participatius en norma no es redueixin a l’ús de l’espai digital i emprin d’altres canals que facilitin l’accés a la població, i específicament a les dones, que de forma habitual no intervenen en aquests.**

En aquest sentit, tal com s’apuntava en els apartats anteriors, l’espai, temps i forma en què es dinamitzin els processos i els canals de difusió que s’emprin per donar-los a conèixer seran imprescindibles per fomentar la vinculació de la ciutadania i altres agents claus en la participació en normativa.

Tanmateix, la forma com es facilita la documentació i el contingut necessari per entendre i formular una opinió respecte a la norma que es vol impulsar, resulta indispensable per fomentar que la població amb menys nivell formatiu o amb menys vinculació a la participació ciutadana percebi que la seva opinió és rellevant i que, per tant, serà escoltada.

Pel que fa a **l’accés a la informació i al contingut d’aquesta**, s’ha detectat una mancança general en la publicació de documentació que permeti a la ciutadania menys experta o vinculada en la temàtica generar-se una opinió fonamentada al respecte.

En aquest sentit, 3 de les 4 accions en participació en normativa no publicaven cap mena d’informació complementària, més enllà de la diligència en la qual s’emmarca l’acció de participació en normativa, a excepció de la *Consulta sobre el projecte normatiu inicial del decret per a l’aprovació del Pla territorial sectorial d’habitatge* que inclou estudis que mostren la rellevància de la temàtica i l’estat de la qüestió d’aquesta.

Tot i això, **en cap cas s’ha visualitzat que el contingut publicat hagi estat adaptat al nivell de comprensió plural de la població**, persistint l’existència de tecnicismes o redaccions complexes de comprendre si no es disposa de formació o experiència concreta.

Aquest fet es veu agreujat per la **manca de preguntes que guiïn l’acció participativa impulsada**, on en nombroses ocasions les preguntes que s’estipulen són molt genèriques i no faciliten la vinculació de la ciutadania en aquestes.

Així doncs, es recomana estendre un format de redacció comú per a la totalitat d’accions de participació en normativa promogudes, que permeti a la ciutadania comprendre els processos impulsats.

En aquest sentit, alguns dels punts claus que es consideren aconsellables de constar en les accions publicades al portal web participa.gencat.cat són:

- Breu context de la importància que la participació ciutadana té en la regulació i/o modificacions de les normatives.
- Concreció de la definició i objectius que la norma a impulsar pretén assolir.

- Explicitació de les preguntes que poden ajudar a guiar la reflexió i el debat ciutadà, de forma concisa i orientada a resoldre aquelles qüestions que l'administració encara no ha concretat.
- Facilitació de documentació específica, no només de la norma en concret sinó de la realitat que s'analitza.
- Breu resum del procediment a seguir per a poder publicar comentaris a la pàgina web.
- Garantir que el llenguatge emprat en les diferents accions de participació en normativa és accessible, inclusiu i evita l'ús d'imatges sexistes.

En segon lloc, si es focalitza l'atenció en el “qui” de les accions de participació en normativa, s'ha pogut constatar com, de forma habitual, **es tendeix a delimitar les persones o organitzacions que són claus per a cada acció participativa, a banda de la ciutadania en general**. Aquest fet comporta que, en algunes ocasions, es focalitzi l'atenció en interceptar a entitats concernides de forma directa per la norma en qüestió, en deteniment de la ciutadania en general, que pot acabar sentint-se allunyada i poc interpellada a opinar sobre la temàtica en qüestió.

Llevat d'aquesta percepció, la no existència de dades que mostrin la forma que s'interpel·len aquestes dificulta poder realitzar una anàlisi exhaustiva al respecte. Per aquest fet, es **recomana la incorporació de formes en què es reflecteixin i es facin públiques les dades referents al disseny del mapa d'actors i fase d'interpel·lació dels agents claus detectats**, en tant que aquest fet permetria valorar si la selecció i difusió realitzada permet augmentar la participació existent, des d'una perspectiva de gènere interseccional.

Finalment, pel que fa al “quan” de les accions en participació, aquesta es considera adequada en tant que compleix amb les recomanacions de *l'informe sobre la participació ciutadana a través de les consultes prèvies a les iniciatives normatives del Govern*, el qual considera que, per tal de permetre que la població pugui formular-se una opinió fonamentada, cal disposar d'un temps de participació d'entre 15 dies i dos mesos. En aquest cas, **les quatre accions de participació en normativa revisades ofereixen un mes de termini per dur a terme les aportacions que es considerin pertinents**, si bé la manca de documentació concreta i la falta d'adaptació dels continguts a la comprensió plural de la ciutadania, pot estar condicionant els diferents nivells de participació existents.

Tanmateix, la no planificació a priori dels processos que es portaran a debat i la falta de previsió de les dates en què es publicaran els resultats i tancaran les diferents fases de les accions de participació impulsades, pot estar dificultant la implicació de la ciutadania i, en concret de les dones, en la participació dels processos mencionats.

Per aquest motiu es recomana:

- ❖ Destinar un espai concret en el portal web que inclogui, de forma clara, el calendari de les accions de participació en normativa que s'esperen impulsar.
- ❖ Realitzar esforços perquè totes les accions de participació en normativa, independent del nombre d'aportacions existents, realitzin un retorn respecte al nombre de respostes ofertes, la forma en què aquestes s'han incorporat a la norma i la concreció de la normativa final.

6. Portal participa.gencat.cat

La implementació de la perspectiva de gènere en el disseny, desenvolupament, estructura dels continguts i funcionament de les pàgines webs institucionals és clau a l'hora de promoure l'accés i ús de les dones a les noves tecnologies de la comunicació i la informació, vetllant perquè la bretxa digital no esdevingui un impediment en la igual participació ciutadana de les dones.

En aquest sentit, l'Observatori de la Igualtat de Gènere (OIG) elabora un dossier estadístic anomenat *Les dones a Catalunya 2019*, en el qual manifesta que, l'any 2017, les dones mostraven un ús de les noves tecnologies inferior als homes, segons la tipologia de tasca que duïen a terme. Així, a mesura que augmentava la complexitat de la tasca a desenvolupar, el percentatge de dones que realitzava la mateixa disminuïa, augmentant així la diferència amb els homes (vegeu gràfic 2).

Gràfic 2. Ús TIC segons tasques relacionades amb la informàtica. Catalunya 2017 (%). **Font:** Observatori de la Igualtat de Gènere (OIG); extret d'Idescat a partir de l'Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i comunicació a les llars de l'INE.

Aquesta situació es pot veure causada per diferents factors entre els quals, Álvarez i Chillida (2006) destaquen:

- ❖ L'androcentrisme en el disseny de les TIC
- ❖ La socialització en l'ús diferencial de les TIC
- ❖ La divisió sexual del treball

En conseqüència, aquesta realitat comporta que, en trets generals, les dones sentin que les seves habilitats per a fer ús de determinants espais tecnològics són inadequades, element que s'agreuja en constatar que aquestes no han estat dissenyades pensant en les seves necessitats i inquietuds.

Tanmateix, la divisió sexual del treball provoca que les dones disposin d'un menor temps per a dedicar al desenvolupament i coneixement de les noves tecnologies, situació que comporta que aquestes acostumin a connectar-se en menor proporció que els homes i de forma més discontinua.

Així, quan es planifica la creació i disseny d'una pàgina web, algun dels elements que es consideren aconsellables de tenir en consideració des de la perspectiva de gènere són:

- La **detecció de les necessitats** es realitza tenint en compte les necessitats i expectatives que homes i dones tenen en el desenvolupament del projecte web, valorant alhora els coneixements i competències que disposen per fer ús d'aquesta. En aquest sentit, es considera recomanable incloure a la ciutadania en els processos de disseny de qualsevol portal web, per tal de constatar aquesta informació des de la mateixa veu de les persones afectades. Tanmateix, és necessari assegurar que el perfil de persones interpellades sigui plural i correspongui amb la diversitat i pluralitat de la societat catalana.
- La **definició dels objectius i continguts del portal web** es duu a terme posant especial atenció a la visibilització de la lluita per la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. Així, el contingut que la pàgina web recull ha de fer visible les polítiques, mesures i compromisos que es prenen en participació ciutadana, preveient l'impacte de gènere que aquest portal pugui suscitar, de la mateixa manera que vetllant per erradicar l'ús del llenguatge sexista i la transmissió d'estereotips i rols de gènere tradicionals en els diferents continguts publicats.
- El **desenvolupament tècnic de la pàgina web** incorpora la perspectiva de gènere. D'aquesta manera, el personal tècnic que s'encarregui de posar en marxa el funcionament del portal web ha de tenir coneixements i/o experiència en perspectiva de gènere. Així s'assegura que la detecció de necessitats i definició d'objectius i continguts anteriors es reflecteixi en el resultat final del portal web. En aquest sentit, alguns dels elements que es consideren favorables per tal de promoure la participació de les dones en el portal digital són:
 - Evitar que els procediments informàtics comportin nombroses pèrdues de temps.
 - Resoldre els possibles errors que puguin emergir en el portal, en tant que poden generar sentiments de falta de domini o desconeixença informàtica.
- L'**estructuració dels continguts i els criteris de funcionament** tenen en consideració les diferències entre homes i dones en l'ús de les noves tecnologies. Tenint en compte que les dones es connecten en menor proporció que els homes, i que quan ho fan és de forma discontinua, una estratègia que podria fomentar l'ús de les dones de la pàgina web participa.gencat.cat és la d'especificar el temps que cada procés comportarà, dissenyant alhora formes que permetin guardar i recuperar els avenços en els processos començats, quan aquestes necessiten aturar la seva participació. Tanmateix, realitzar esforços per

tal de donar visibilitat als continguts produïts per les dones, especificant la presència i participació d'aquestes en les diferents accions participatives finalitzades, podria afavorir a la lluita per la representativitat de les dones.

- **L'avaluació del funcionament** de la pàgina web final un cop aquesta s'aprova i implementa, posant especial atenció a la percepció, accessibilitat i funcionalitat que homes i dones perceben d'aquesta. Per dur a terme una correcta avaluació durant el procés de funcionament d'aquesta, seria aconsellable no només desenvolupar indicadors que permetin avaluar l'assoliment dels objectius anteriors sinó dissenyar formes per a detectar, prevenir i erradicar la presència de comentaris sexistes i de discriminacions racistes, masclistes, LGTBIfòbiques, classistes i/o capacitistes en els espais de debat i intercanvi d'opinions del mateix portal web.

Tenint en consideració els anteriors indicadors, a continuació es realitza l'anàlisi del portal web: participa.gencat.cat.

Per una banda, en analitzar el **llenguatge** emprat en el portal participa.gencat.cat, es detecta una primera aproximació a la utilització del llenguatge inclusiu i no sexista. En aquest sentit, es fa ús del plural genèric i, en concret, dels substantius invariables per evitar el masculí genèric:

- *Per exemple: Les persones participants o la ciutadania en general.*

Tot i això, si es focalitza l'atenció en la informació present en els diferents processos de participació publicats, aquests **no segueix un criteri lingüístic unificat**, motiu pel qual és habitual trobar processos en què el masculí genèric torna a convertir-se en el principal format emprat.

D'aquesta manera **es recomana que la totalitat de continguts publicats al portal web es revisin des de la perspectiva de gènere**, per evitar que aquests contribueixin a reproduir formes lingüístiques no inclusives.

Seguidament, si es focalitza l'atenció en les **imatges** emprades per a representar les diferents accions de participació, aquestes aparentment no contribueixen a reproduir els estereotips i rols de gènere tradicionals, si bé en nombroses ocasions la neutralitat que s'ha emprat per evitar aquestes discriminacions visuals dificulta la visibilitat de les dones en aquestes.

Per aquest fet, no només és recomanable que les imatges evitin la reproducció d'estereotips sexistes sinó que alhora cerquin formes crítiques d'erradicació d'aquests. Per fer-ho, **s'aconsella apostar per la representació de les dones en aquells espais de poder i presa de decisió que habitualment no acostumen a ocupar, mentre alhora es dóna valor a les tasques feminitzades habitualment desprestigiades i invisibilitzades.**

D'altra banda, en relació als **continguts i distribució de la informació** del portal, aquesta es troba ordenada seguint els diferents instruments que es poden emprar en participació ciutadana (processos participatius, consells participatius i participació en normativa).

Si bé aquesta distribució pot resultar adient i pràctica per a les persones amb experiència i/o vinculació en participació ciutadana, la no especificació de forma clara i

visual de la definició i procediments a seguir per a participar en cadascun dels processos pot dificultar la participació de les dones. Això es deu al fet que aquestes han de destinar major temps i esforç a comprendre cadascun dels processos, element que les allunya de la participació a causa de la doble càrrega laboral i familiar que fan front.

D'aquesta manera, **algunes de les recomanacions que es consideren podrien millorar la distribució i continguts del portal** són:

- Redissenyar la pàgina d'inici del portal participa.gencat.cat, per tal que aquest inclogui:
 - Una breu definició dels diferents instruments de participació ciutadana, de forma visual i esquemàtica.
 - L'explicació del procediment a seguir per a participar en cadascun dels instruments existents. En aquest sentit, el format a emprar pot ser divers (imatges fixes, finestres emergents, vídeo-tutorials), si bé s'aconsella que la forma i el llenguatge utilitzat garanteixin la visibilitat i comprensió de les explicacions aportades.
 - El recull de les dades de participació actuals segregades per gènere, per tal de donar visibilitat a la participació de les dones.
- Incorporar una pestanya exclusiva pel calendari dels diferents instruments de participació existents i no només dels processos participatius, com ocórrer en l'actualitat.
- Incorporar la possibilitat de filtrar els processos participatius segons la fase en què es troben.
- Aprofitar l'apartat d'"Ajuda" per a incloure preguntes freqüents que poden emergir en les persones participants del portal i dedicar un espai al procediment a seguir si, a través del portal, la persona usuària rep agressions verbals o discriminacions de qualsevol mena.

Finalment, es considera necessari recordar que no resulta aconsellable que el portal digital es converteixi en l'única forma de participació existent, en tant que aquesta pot acabar reproduint desigualtats estructurals en aquelles persones que, per motius diversos, fan un ús menor o més esbiaixat de les noves tecnologies.

7. Llenguatge inclusiu i no sexista i estereotips

El llenguatge i la comunicació són formes discursives de reproducció i construcció social que no estan exemptes de la influència del context i dels valors i normes socials en els quals s'inscriuen. Així, la falta de representació i presència de les dones en el llenguatge contribueix a l'ocultació i exclusió d'aquestes. Per aquest motiu, fer ús del llenguatge inclusiu i no sexista en la totalitat de canals i instruments de participació ciutadana promoguts per l'Administració resulta imprescindible per tal de garantir l'assoliment d'una igualtat d'oportunitats i tracte efectiva entre homes i dones.

En aquest sentit i seguint amb el contingut de la *Guía de Buenas Prácticas en Transversalidad de Género en las políticas públicas y presupuestos del Ayuntamiento de Valencia*, l'anàlisi del llenguatge que la Direcció General de Participació Ciutadana empra en els diferents plecs de contractació, canals/instruments de participació i informes concrets d'avaluació i difusió permet visualitzar els avenços existents i els reptes persistents en matèria de llenguatge inclusiu i no sexista.

Per una banda, com a **punt fort** trobem que els diferents documents revisats fan ús d'estratègies lingüístiques inclusives, en tant que empen substantius col·lectius o abstractes com ara: *la ciutadania, l'equip tècnic o el personal* que permeten evitar la utilització del masculí genèric **ciutadans, *treballadors o *tècnics*.

Tanmateix, es procura emprar el substantiu epicè "persona" per tal d'englobar a totes les persones en la mateixa forma gramatical. En aquest sentit però, s'ha detectat que es podria millorar la manera com aquests substantius s'utilitzen si, quan es fa menció a subjectes com **el licitador* o d'altres s'empra el substantiu "part", quedant la frase escrita de la següent manera:

- *La part licitadora...*
i no
- **El licitador.*

Finalment, una altra fortalesa detectada és el desdoblament dels substantius que s'utilitza en alguns dels informes analitzats, com seria el cas de:

- Un dinamitzador/a.

Tot i això, en els documents impulsats per l'administració es recomana evitar l'ús de signes com (/) en tant que dificulten la fluïdesa en la lectura i són impronunciables, podent-se modificar per la següent redacció:

- Una figura dinamitzadora.

D'altra banda, en relació als **punts febles**, es detecta un ús extens del masculí genèric per designar a la totalitat de subjectes: *els alcaldes, els participants, els usuaris*, entre d'altres. En aquest sentit, tal com s'anava apuntant anteriorment, es podrien fer ús diverses estratègies inclusives per tal de substituir-los, com ara:

- **Desdoblements:** Consisteix a emprar els substantius masculins i femenins de forma consecutiva amb la conjugació (i/o), per exemple: els usuaris i les usuàries. En aquest sentit, els desdoblements permeten fer referència explícita a grups integrats per dones i homes. Tanmateix, en els casos que fan referència a

professions o col·lectius que poden veure's subjectes a jerarquies, es recomana que s'alteri l'ordre dels subjectes (el coordinador i la coordinadora / la coordinadora i el coordinador). Finalment, quan es fa menció a una professió o càrrec professional es recomana que es faci ús de les dues formes, com ara: educador social i educadora social.

- **Substantius col·lectius i abstractes:** Són aquells substantius independents del gènere gramatical que fan referència a grups de persones mixtos: la ciutadania, l'equip, les figures, entre d'altres. Si bé no sempre es pot fer ús d'aquests, en tant que no tots els masculins genèrics tenen un terme col·lectiu equivalent, permet substituir els mots quan la importància no rau en la persona individual sinó en el col·lectiu en el seu conjunt:
 - **Interpel·lar els participants del fòrum*
per
 - *Interpel·lar al grup de participants del fòrum*
o bé:
 - **Entrevistar als alcaldes*
per
 - *Entrevistar a l'alcaldia dels municipis*
- **Substantius epicens:** Fa referència als substantius que no tenen un gènere gramatical únic i s'aplica de forma indistinta als dos sexes: la persona, l'ésser humà, l'individu. D'altra banda, també resulta útil fer ús de la paraula "part" en determinats contextos com ara els contractuals: *la part licitadora o la part adjudicatària*.
- **Articles:** Quan existeix un mot invariable (és a dir que independentment del gènere gramatical sempre s'escriu igual: *participants*) la utilització dels dos articles junts, de forma consecutiva, és possible: els i les participants. En el cas però que el substantiu variï segons el gènere gramatical es poden usar altres formes com: els desdoblaments anteriorment mencionats o l'omissió de l'article quan són masculins plurals (*els alcaldes / alcaldes).
- **Despersonalització i eliminació d'elements marcats:** Permet modificar les oracions per tal d'eliminar aquelles formes del masculí genèric que podrien ser omeses. Un exemple seria:
 - **Quina de les persones contractades serà el responsable de...*
per
 - *Quina de les persones contractades serà responsable de...*

Per evitar que l'ús d'aquestes mesures pugui dificultar la fluïdesa en la lectura és recomanable combinar les diferents estratègies i reflexionar envers la millor alternativa a emprar en cada cas i context particular.

Finalment, en relació a aquells mots que de forma habitual s'utilitzen per identificar a col·lectius o persones que formen part d'un grup en concret (discapacitats, menors) es recomana fer ús de substantius inclusius i que evitin l'estigmatització o discriminació, com ara: persones amb diversitat funcional, infància i adolescència, persones en situació d'exclusió social, entre d'altres.

8. Bibliografia

- Álvarez, B. i Chillida, A. (2006). “Elaboración de webs con perspectiva de genero”. *Junta de Andalucía. Instituto Andaluz de la mujer.*
- González, M. E. i Fernandez-Coronado, R. (coord.) (2017). "Guía de Buenas prácticas en Transversalidad de Género en las políticas públicas y presupuestos del Ayuntamiento de València." *Ajuntament de València. Regidoria d'igualtat i polítiques inclusives.*
- Karamessini, M., & Rubery, J. (2014). The challenge of austerity for equality. *Revue de l'OFCE*, (2), 15-39.
- Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat, DOGC núm. 6742 (2014)
- Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, DOGC núm. 6919 (2015)
- Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, BOE núm.71 § 6115 (2007)
- Observatori de la Igualtat de Gènere (2019). “Les dones a Catalunya 2019”. Generalitat de Catalunya. Institut Català de les Dones.
- Reial decret llei 6/2019, d'1 de març, de mesures urgents per a la garantia de la igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes en el treball i l'ocupació. BOE núm. 57 § 3244
- Secretari de Transparència i Govern Obert (2017.) “Informe sobre la participació ciutadana a través de les consultes prèvies a les iniciatives normatives del Govern”. *Generalitat de Catalunya. Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència.*

9. Annexos

Annex 1. Llista de documents revisats en l'Acció 2 (Processos)

- Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2015). "Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2014-2015: memòria i avaluació". *Generalitat de Catalunya*.
- Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2017). "Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2016-2017: memòria i avaluació". *Generalitat de Catalunya*.
- Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2019). "Actuacions i criteris en matèria de gènere que s'apliquen en la participació ciutadana". *Generalitat de Catalunya*.
- Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2019). "Qüestionari d'avaluació dels processos participatius". *Generalitat de Catalunya*.
- Gràfics dels Indicadors de gènere extrets dels qüestionaris de satisfacció.

Annex 2. Llista de documents revisats en l'Acció 2 (Consells)

- Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència (2019). "Protocol de funcionament intern dels consells de participació ciutadana de la Generalitat". *Generalitat de Catalunya*.
- Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2018). "Anàlisi prèvia per elaborar un mecanisme d'autoavaluació en termes de participació deliberativa destinat als responsables dels consells estables de participació de la Generalitat de Catalunya". *Generalitat de Catalunya*.

Annex 3. Llista de documents revisats en l'Acció 3 (Participació en normativa)

- Consulta pública prèvia a l'elaboració d'un projecte de decret per a la transformació digital de l'Administració de la Generalitat
- Consulta pública prèvia a l'elaboració d'un projecte de decret pel qual es regula la Inspecció d'Educació
- Consulta sobre el projecte normatiu inicial del decret per a l'aprovació del Pla territorial sectorial d'habitatge
- Consulta pública prèvia a l'elaboració d'un projecte pel qual es modifica el Decret 40/2014 de 25 de març, d'ordenació de les explotacions ramaderes